

KONINKRIJK BELGIË

Federale Overheidsdienst

**BUITENLANDSE ZAKEN,
BUITENLANDSE HANDEL EN
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING**

Jaarverslag van de Bijzondere Evaluator van de Belgische Ontwikkelings- samenwerking

MAART

2018

A photograph showing a group of men in a workshop setting. In the foreground, a man in a blue and white checkered shirt is looking down at something in his hands. To his right, another man in a green shirt is looking towards him. In the background, several other men are visible, some looking at the camera and others looking down. The workshop has a high ceiling with exposed wooden beams and various wooden structures and tools are visible in the background.

**VAN EVALUATIE VAN HULP
NAAR EVALUATIE
VAN ONTWIKKELING**

INHOUD

VOORWOORD	1
Luik 1: DE EVALUATIECAPACITEITEN VERSTERKEN IN HET NOORDEN EN ZUIDEN	5
Certificering van de organisaties gefinancierd door de Belgische ontwikkelingssamenwerking	5
De M&E capaciteiten ontwikkelen in het Zuiden	9
Luik 2: VOOR WELKE INCLUSIEVE EN DUURZAME GROEI EVALUEREN WE ONTWIKKELINGSHULP?	13
Steun aan de private sector door de Belgische ontwikkelingssamenwerking - kerncijfers	13
Evaluatie van de steun aan de private sector door de Belgische ontwikkelingssamenwerking	16
Luik 3: JOINT PROGRAMMING, EEN GEMEENSCHAPPELIJK STANDPUNT VAN DE EU?	27
Luik 4: WELKE OPVOLGING KRIJGEN ONZE EVALUATIES?	31
Luik 5: ONS PROGRAMMA EN ZIJN VOORUITGANG	39
Duurzaam en inclusief ondernemerschap in Benin	39
Impact van de universitaire samenwerking	40
Ontwikkelingseducatie	42
Impact van vijf interventies van niet-gouvernementele ontwikkelingsactoren	42
BIBLIOGRAFIE	45

Cover foto : ©DBE – Enabel project – Ondersteuning van de lokale economische ontwikkeling door het ter beschikking stellen van loodsen voor de timmermannen van Muhanga in Rwanda.

AFKORTINGEN

ASF	Avocats Sans Frontières
ARES	Académie de Recherche et d'Enseignement supérieur
AZV	Artsen Zonder Vakantie
BIO	Belgische Investeringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden
BIS	Beweging voor Internationale Solidariteit
BTC	Belgische Technische Coöperatie, Belgische Ontwikkelingsagentschap (ondertussen Enabel)
CMO	Civiele Maatschappij Organisatie
DAC	Development Assistance Committee
DBE	Dienst Bijzondere Evaluatie
DGD	Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp
ECB	Evaluation Capacity Building
EDEO	Europese Dienst voor Extern Optreden
ENA RDC	Ecole Nationale d'administration publique de la République Démocratique du Congo
GSK	Gemeenschappelijk Strategisch Kader
IA	Institutionele Actoren
IATI	International Aid Transparency Initiative
JP	Joint Programming
KMO	Kleine en middelgrote ondernemingen
LIC	Low Income Countries
M&E	Monitoring and Evaluation
MIC	Middle Income Countries
MKMO	Micro-, kleine en middelgrote ondernemingen
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
PSD	Private Sector Development
PS4D	Private Sector For Development
SDG	Sustainable Development Goals
TDC	Trade for Development Center
VECO	VredesEilanden Country Offices (ondertussen Rikolto)
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad

Verantwoordelijke uitgever:
Dirk Achten, Voorzitter
van het Directiecomité

Egmont
Karmelietenstraat 15
B-1000 Brussel
+32 (0)2 501 38 34
www.diplomatie.belgium.be
www.dg-d.be
ses-dbe@diplobel.fed.be

Grafische Productie:
thecrewcommunication.be

Wettelijk depot =
0218/2018/012

Het mandaat van de Dienst Bijzondere Evaluatie (DBE) heeft vandaag de dag betrekking op de evaluatie van ontwikkelingshulp. Ons actieterrein beslaat elke activiteit van de federale Staat die door de OESO als officiële ontwikkelingshulp wordt erkend. De hulp is een middel, en moet leiden tot een gewenste impact: ontwikkeling. Er is echter geen puur lineaire relatie tussen hulp en ontwikkeling. Dit is ook de geest waarin de Agenda 2030 ijvert voor een wereldwijde verandering via een programma van duurzame ontwikkeling, waarvan de actiemiddelen meer omvatten dan hulp alleen. Deze transformatieve aanpak plaatst de evaluatie voor talrijke uitdagingen.

Om de vooruitgang van de Sustainable Development Goals (SDG's) waar te nemen, zal er gesteund moeten worden op relevante en betrouwbare nationale gegevens, evenals op evaluaties die gericht zijn op het hoe en waarom uitleggen van geobserveerde veranderingen. Dit veronderstelt een versterking van de evaluatiecapaciteiten, zowel in het Noorden als in het Zuiden, zodat de verschillende betrokken actoren met enige afstand kritisch kunnen nadenken over de zin van hun interventies met het oog op ontwikkeling. Dit jaarrapport licht onze initiatieven toe die gericht zijn op capaciteitsversterking in evaluatie.

Doordat de SDG's onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, toont de Agenda 2030 ook aan dat de beleidslijnen vandaag de dag hoe langer hoe meer onderling verbonden zijn en dus niet meer onder het prisma van de hulp alleen kunnen worden geëvalueerd. Dat wordt in dit verslag geïllustreerd wanneer het gaat over de evaluatie van de ondersteuning aan de private sector. Bovendien zullen onze toekomstige evaluaties ook rekening moeten houden met de diversifiëring van het financieringslandschap door meer complexe hulpmodaliteiten, -instrumenten en partnerschappen.

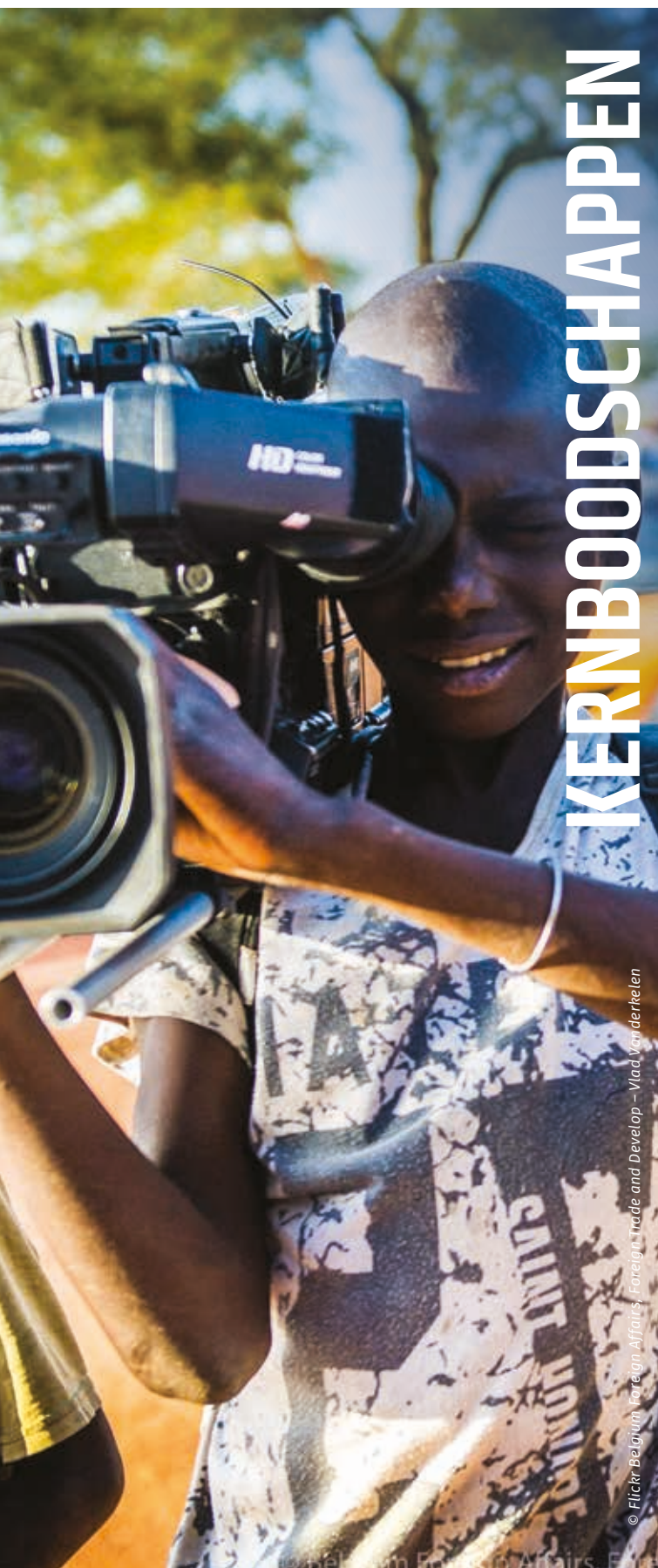
De Agenda 2030 mag ons voorgaande engagementen niet uit het oog doen verliezen, zoals de Verklaring van Parijs van 2005 over de harmonisatie en afstemming van ontwikkelingshulp. We blijven ook actief in gemeenschappelijke evaluaties met andere donoren, waaronder de Europese Unie.

Verder wensen we meer aandacht te besteden aan de opvolging van de aanbevelingen uit de evaluaties, in samenwerking met DGD en de organisaties gefinancierd door de Belgische ontwikkelingssamenwerking. DGD verrichtte reeds een eerste opvolgingsoefening over de evaluaties die vorig jaar voorgesteld werden in ons jaarverslag. We moeten nadenken over hoe we op een soepele manier ook de betrokken organisaties bij deze oefening kunnen betrekken.

We eindigen met een voorstelling van de activiteiten aangaande onze lopende evaluaties en met een lijst van de evaluaties die gepland zijn in de komende twee jaar.

De uitdagingen voor onze toekomstige evaluaties zijn talrijk. Opdat deze nuttig zouden zijn voor de besluitvormers, politici en burgers, moeten we rigoureuze analyses voortzetten. Zo worden er nog impactevaluaties uitgevoerd in samenwerking met de gefinancierde organisaties. De monitoring moet het meten van vooruitgang mogelijk maken en evaluaties moeten nog een stap verder gaan om na te gaan of de gemeten vooruitgang billijk, relevant en duurzaam is. De elementen die op deze manier aan het licht komen, kunnen helpen de acties te verantwoorden en veranderingen te versnellen door de focus te leggen op verbeteringen inzake leren en innovatie.

De aandacht voor de SDG's maakt het opnemen van vragen over billijkheid en deelname noodzakelijk. Daarnaast moet er rekening gehouden worden met de normen en principes met betrekking tot de rechten van de mens, opdat ontwikkeling inclusief zou zijn en niemand achterwege zou laten. Daarom wordt er momenteel, binnen het DAC van de OESO, nagedacht over de evaluatiecriteria, die trouwens opgenomen zijn in onze basisreglementering. Dit kan leiden tot een nadere omschrijving van de evaluatiecriteria of tot een aanpassing ervan, opdat ze beter zouden toelaten om de uitdagingen gelinkt aan de paradigmaverandering te behandelen en opdat de evaluatoren voldoende uitgerust zouden zijn om de verschillende problemen aan te pakken. Binnen onze dienst denken we na over hoe we het best een mensenrechtenbenadering opnemen in onze toekomstige landenevaluaties.

© Flickr Belgium Foreign Affairs, Foreign Trade and Development – Vlaad Van der Kelen

ONZE DIENST IS GESTART MET ZIJN NIEUWE TAAK VAN CERTIFICERING VAN DE EVALUATIECAPACITEITEN

Onze dienst is gestart met zijn mandaat om de evaluatiecapaciteiten van de organisaties van ontwikkelingssamenwerking gefinancierd door de Belgische staat te certificeren. We hebben de certificering opgevat als een dynamisch en interactief leerproces. Onze wil bestaat erin de kwaliteit van gevoerde evaluaties te versterken zodat deze bijdragen aan het denkproces over de zin van de activiteiten die de organisaties uitvoeren, zowel tijdens de dialoog met de financierende overheid als met hun lokale partners.

DE AGENDA 2030 VERSTERKT DE ROL VAN EN NOOD AAN EVALUATIES, ONDER MEER IN DE PARTNERLANDEN

Onze dienst draagt ook zijn steentje bij aan de internationale inspanningen om de evaluatiecapaciteit in het Zuiden op te bouwen. Dergelijke inspanningen zijn gericht op het opbouwen van monitoring- en evaluatiesystemen die beter in staat zijn om de bijdrage toe te lichten van de verschillende acties aan de verbetering van de levensomstandigheden in de context van het betreffende land.

DE EVALUATIE VAN DE ONDERSTEUNING AAN DE PRIVATE SECTOR BRENGT INTERVENTIES DIE ONTWIKKELINGSRESULTATEN BEHAALDEN NAAR VOREN

De Belgische ontwikkelingssamenwerking heeft haar beleid en strategieën in de loop der jaren aangepast aan de evolutie van het internationale paradigma in de richting van meer steun voor de ontwikkeling van de private sector (private sector development - PSD), die bijna €200 miljoen per jaar bedraagt. Meer recent is er ook een belangrijke rol weggelegd voor de private sector in internationale ontwikkeling (private sector for development - PS4D). Een reeks interessante initiatieven werd gelanceerd, zoals het Belgische SDG Charter en de humanitarian/development impact bonds. De onderzochte interventies op het terrein waren

over het algemeen relevant en goed ontworpen en behaalden ontwikkelingsresultaten, vooral op het vlak van productie-, productiviteits- en inkomensverhoging, en in mindere mate inzake een stijging van de werkgelegenheid.

DE GEFRAGMENTEERDE AANPAK VAN DE BELGISCHE ONTWIKKELINGSORGANISATIES MAAKT HET MOEILIK OM TE KOMEN TOT EEN ALOMVATTENDE STRATEGIE

Het functioneren van de Belgische samenwerking blijft behoorlijk gecompartmenteerd tussen de PSD-actoren (BIO, Enabel /BTC, TDC, CMO's, universiteiten, enz.). Bij aanvang van de evaluatie (mei 2017) waren er weinig strategische benaderingen die het mogelijk maakten om de sterktes van de verschillende actoren te benutten met het oog op de creatie van echte Belgische toegevoegde waarde in bepaalde domeinen of landen en het behalen van grootschalige resultaten.

De evaluatie werpt vragen op over de interactie met de economische diplomatie en in het kader van de Agenda 2030 moet ook de impact van onze economie op inclusiviteit en duurzaamheid in het Zuiden worden opgenomen. In vergelijking met andere landen heeft België zich minder snel en sterk aangepast aan dit nieuwe paradigma. De Belgische actoren zijn weinig of niet betrokken bij de internationale coördinatiemechanismen die aan PSD zijn opgedragen, en de facto wordt België niet gezien als een actieve speler in het veld.

DE JOINT PROGRAMMING VERSTERKT DE DONOR-COÖRDINATIE IN DE EUROPESE UNIE, MAAR LEIDT ECHTER NIET TOT EEN SPREKEN MET EEN STEM

België is betrokken in gezamenlijke programma's met de Europese Commissie en de lidstaten in sommige partnerlanden van de ontwikkelingssamenwerking. Dit mechanisme draagt bij tot meer gecoördineerde, deels effectievere, voorstelbaardere en beter in kaart gebrachte hulp, en aan een grotere zichtbaarheid van de EU en haar lidstaten.

De *joint programming* staat echter voor uitdagingen aangezien de verschillende donoren hun eigen budget- en programmeercycli behouden, wat een synchronisatie van de uitvoering van de hulp met de strategieën belemmert. Daarnaast zijn de financieringsbronnen steeds meer gedifferentieerd. En toe-eigening door de partnerlanden is er nauwelijks door toegenomen.

TOT SLOT IJVERT ONZE DIENST, IN PARTNERSCHAP MET DGD, VOOR DE INVOERING VAN EEN MECHANISME VOOR DE OPVOLGING VAN DE EVALUATIES

Onze dienst zorgt ervoor dat er samen met DGD een mechanisme opgezet wordt voor de follow-up van de aanbevelingen. Een goede planning die afgestemd is op de beslissingscyclus blijft een uitdaging. Beslissingen worden soms genomen vooraleer de evaluatie is voltooid. De opvolging door DGD was echter interessant omdat die liet zien dat het management zich vaak de bevindingen van de evaluaties eigen gemaakt had en dat veel aanbevelingen in concrete maatregelen werden vertaald. In navolging van de impact-evaluaties van de NGO's bijvoorbeeld, blijkt dat de nadruk meer gelegd wordt op de effecten op de bevolking.

Daarenboven zijn er incentives ingevoerd om een betere monitoring te garanderen en de impact van interventies te evalueren. De opvolging van de evaluatie van de duurzaamheid van de gouvernementele samenwerking resulteert in een meer genuanceerde analyse. Met de Enabel-hervorming werden maatregelen genomen om meer flexibiliteit te bieden en werd de nadruk gelegd op resultaten. Duurzaamheid (er worden blijvende effecten gegenereerd na afloop van de interventies) blijft echter waar het om draait, vooral in de fragiele staten en de minst ontwikkelde landen.

LUIK 1 **DE EVALUATIE- CAPACITEITEN VERSTERKEN IN HET NOORDEN EN ZUIDEN**

CERTIFICERING VAN DE ORGANISATIES GEFINANCIERD DOOR DE BELGISCHE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

De wet van 2013, een responsabiliserend kader

Het wettelijk kader heeft de evaluatiefunctie doen evolueren en gaat verder in de responsabilisering van de actoren. Zij sturen zelf de evaluaties van hun interventies aan, zowel voor hun eigen leerproces als om rekenschap af te leggen aan de Belgische Staat over de resultaten van de interventies die ze financiert. Het wettelijk kader moet ook toelaten dat de Dienst Bijzondere Evaluatie (DBE) zich minder focust op het interventieniveau, maar meer het accent kan leggen op evaluaties op beleids- en strategisch niveau.

Kwaliteit van interventies én evaluaties opkrikken...

De civiele maatschappij organisaties (CMO's), de institutionele actoren (IA), Enabel en de Belgische Investeringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden (BIO) zijn zelf verantwoordelijk voor de evaluatie van hun interventies. Om de kwaliteit van deze evaluaties te garanderen, werd DBE belast met de certificering

van de evaluatiesystemen van de actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, een negentigtal in totaal. Dit houdt in dat DBE moet bevestigen of de evaluatiesystemen (en dus indirect ook de monitoringsystemen) van deze verschillende actoren voldoen aan een aantal kwaliteitsvereisten. Daarnaast wordt DBE ook gevraagd om de kwaliteit van deze systemen expost te evalueren.

Het geheel kadert in de wil om de kwaliteit en de resultaten van de interventies te verbeteren. Het belang van goede lessen trekken, niet alleen uit eigen interventies, maar ook uit die van anderen wordt onderstreept. Deze laten toe om de interventies bij te sturen om de resultaten ervan te optimaliseren. Daarbij moet eveneens ingezet worden op een betere kwaliteit van evaluaties, en op een sterker gebruik ervan.

“Wij hebben de certificering aangegrepen als een hefboom om onze agenda voor monitoring en evaluatie sneller in uitvoering te krijgen.”

VLIIR-UOS

... via een lerende aanpak

Hoewel het woord “certificering” anders kan doen vermoeden, zijn er momenteel geen sancties gekoppeld aan een niet-certificering. Dit gebrek aan een stok achter de deur, zette deze echter ook open voor een participatieve aanpak, gericht op leren en verbeteren. Er werd na een voorbereidende studie en uitgebreide consultatie van de verschillende betrokken actoren, geopteerd voor een aanpak van Evaluation Capacity Building (ECB). Het ECB-certificaat bevestigt dan de kwaliteit van het (externe) evaluatiesysteem, de evaluatiepraktijk van de organisatie en haar engagement voor verbetering. Het proces wil het leren stimuleren door te starten met een collectieve zelfevaluatie door de organisatie, die daarna uitgedaagd wordt tijdens een bezoek en documentstudie van een externe assessor.

Het behalen van het ECB-certificaat is echter geen eindpunt, maar het begin van een continue cyclus van verbetering.

Ten opzichte van andere reeds bestaande instrumenten van andere donoren, zit de originaliteit van deze certificering in het gegeven dat de evaluatie van de kwaliteit van evaluatierapporten slechts één van de aspecten is waarnaar gekeken wordt. Daarnaast is er immers ook aandacht voor de inbedding van het evaluatieproces binnen de organisatie en het gebruik dat ze maakt van de producten van de evaluatie.

“Wij zien onszelf als een groep stokstaartjes: een lerende organisatie, nieuwsgierig naar hoe het er elders aan toe gaat. De certificering laat ons toe om bij te leren en ons evaluatiesysteem te verbeteren.”

Artsen Zonder Vakantie

Een bewustmakend certificeringsproces

Het certificeringsproces verloopt in verschillende stappen, die hieronder kort worden voorgesteld. Acht organisaties gingen reeds de uitdaging aan en trachtten een ECB-certificaat binnen te halen in het kader van het uittesten van de methodologie voor certificering. Ze slaagden allemaal. Het ging om de volgende CMO's: VIA Don Bosco, Caritas International, Entraide et Fraternité, de Beweging voor Internationale Solidariteit (BIS, vzw van het ACLVB), Avocats Sans Frontières (ASF) en Artsen Zonder Vakantie (AZV). Daar kwam de institutionele actor VLIR-UOS bij, en Enabel. Voor die laatste was het behalen van de certificering overigens een voorwaarde voor het afsluiten van een nieuw beheerscontract met de Belgische Staat.

De “onderdelen” van het evaluatiesysteem waar naar gekeken wordt voor de certificering, zijn de volgende: (1) de evaluatiecapaciteit van de organisatie, (2) de evaluatieprocessen die ze voert en (3) de evaluatierapporten die daaruit voortkomen. Ook naar het gebruik van de evaluatieproducten wordt gekeken: hoe integreert de betrokken actor de evaluatie binnen zijn eigen beleid? Wordt de evaluatie aangewend om er lessen uit te trekken voor de eigen werking? Binnen de verschillende onderdelen worden telkens de criteria en subcriteria bepaald waarop gescoord moet worden. Die scoring gebeurt volgens een vijfpunten-schaal en wordt vergezeld van een geschreven verantwoording.

“Het certificeringsproces liet ons toe de vinger te leggen op het ietwat geïsoleerde karakter van het externe evaluatieproces bij ASF. Het werd vooral gezien als een verplichting om rekenschap af te leggen, terwijl het globale beleid inzake opvolging en evaluatie dat we ontwikkeld hebben meer gezien wordt als zijnde geïntegreerd in de organisatie.”

Avocats Sans Frontières

Zelfevaluatie voor verbetering

Het startpunt van het proces is een collectieve zelfevaluatie door de actor. Daartoe is een handleiding voorzien, die de organisatie door de verschillende stappen heen gidst. Aan de hand van de scores die de organisatie zichzelf toekent op de verschillende criteria, brengt ze haar sterktes en zwaktes in kaart en identificeert ze verbeterpunten. Die verbeterpunten geven aanleiding tot een verbeterplan, dat ook in deze fase opgesteld wordt.

Zowel de zelfevaluatie als het verbeterplan worden gemaakt op basis van onderling overleg binnen de organisatie, waarbij de verschillende geledingen betrokken worden. Het is dus niet enkel een zaak van de persoon die zich bezighoudt met monitoring en evaluatie, maar ook van het management en de dossierbeheerder. Het is eveneens mogelijk om de lokale partner bij dit proces te betrekken. Op die manier richt de certificering zich ook op het bijdragen aan een reflectieproces binnen de organisatie over monitoring en evaluatie.

“We hebben allemaal een systeem voor opvolging en evaluatie. Onze eenzame fiets. De testfase heeft ons echter toegelaten materiaal aan te kopen, ons te professionaliseren om verder te kunnen fietsen. Al dat materiaal maakt het fietsen zeker zwaarder, maar laat ons tegelijkertijd ook toe om beter gewapend te zijn voor het verbeteren van onze opvolging en evaluatie.”

Entraide & Fraternité

Een minimumdrempel voor de start van de verbeteringscyclus

Op basis van de uitkomst van de zelfevaluatie, kan de organisatie bekijken of ze een aanvraag tot certificering indient bij de Dienst Bijzondere Evaluatie. Er zijn immers een aantal minimumvoorwaarden waaraan de organisatie moet voldoen om überhaupt een aanvraag te kunnen indienen.

Indien de organisatie geen voldoende hoge score behaalt op vier van de zes minimumcriteria, kan ze niet gecertificeerd worden. Het heeft dan ook geen zin om een aanvraag in te dienen wanneer deze minimumdrempel niet bereikt wordt.

De zes criteria waarvan er vier sterk ontwikkeld moeten zijn binnen de organisatie, zijn de volgende:

- De organisatie beschikt over een **meerjarige programmering voor evaluaties** die de visie van de organisatie vertaalt en de manier waarop zij de functie van evaluatie oriënteert en articuleert.
- Er is een **afstemming tussen evaluatie en besluitvorming**: de cycli verhouden zich zodanig ten aanzien van elkaar dat resultaten van evaluaties effectief (kunnen) worden gebruikt bij het nemen van beslissingen.
- De **rollen en taken van alle interne en externe stakeholders** (partnerorganisaties inbegrepen) zijn gedefinieerd, wat bijdraagt tot een kwaliteitsvolle en onafhankelijke evaluatie.
- Er zijn **instrumenten, procedures en richtlijnen** voor de voorbereiding, uitvoering en het effectief gebruik van evaluaties. De organisatie stelt die ter beschikking van alle betrokken stakeholders en waakt over de uitvoering en doeltreffendheid ervan.
- De organisatie beschikt over een **systeem voor monitoring en evaluatie** dat het mogelijk maakt om over **relevante, betrouwbare en bruikbare gegevens** te beschikken voor de geplande evaluaties.

→ **Leidinggevend** en/of personen betrokken bij de besluitvorming **stimuleren de praktijk van evaluatie** en het gebruik van de resultaten van evaluaties.

Een organisatie die op vier van deze zes basisvereisten genoeg in huis heeft om ze te kunnen garanderen (een score van 4 op de vijf puntenschaal), kan een aanvraag indienen om gecertificeerd te worden door de Dienst Bijzondere Evaluatie.

Aanvraag tot certificering

Wanneer de zelfevaluatie en het verbeterplan van de organisatie klaar zijn en deze meent te beantwoorden aan de ingestelde minimumdrempel, kan ze zich aanmelden bij de Dienst Bijzondere Evaluatie. De Dienst Bijzondere Evaluatie gaat na of de aanvraag volledig is, en of de organisatie beantwoordt aan de minimumdrempel. Indien dat het geval is, wordt een externe assessor aangeduid.

De organisatie wordt uitgedaagd door een externe assessor

De assessor is een externe expert die onafhankelijk is van de organisatie die hij bezoekt. De bedoeling is dat de assessor via een eigen onderzoek van de beschikbare documenten en via interviews nagaat of de zelfevaluatie overeenkomt met de realiteit. De assessor gaat dus in dialoog met de organisatie over de zelfevaluatie en het bijhorende verbeterplan, maar maakt daarnaast ook een eigen beoordeling van de kwaliteit van een staal van de evaluaties die de organisatie de afgelopen jaren liet uitvoeren.

De assessor maakt een verslag op met zijn bevindingen. Op basis hiervan geeft hij een advies tot certificering of stelt hij een certificering onder bepaalde voorwaarden voor.

“De certificering was een gelegenheid om kritisch maar constructief meningen uit te

wisselen onder ons bij Caritas International, maar ook met de assessor. Samen dachten we na over mogelijke oplossingen.”

Caritas International

Certificaat afgeleverd door DBE

De Dienst Bijzondere Evaluatie ontvangt het verslag en het advies van de assessor, en gaat dan over tot het al dan niet toekennen van het ECB-certificaat. Indien het certificaat onder voorwaarden wordt toegekend, worden die voorwaarden na drie maanden gecontroleerd. Is er aan de voorwaarden voldaan, dan wordt het ECB-certificaat definitief toegekend.

De uitvoering van het verbeterplan wordt opgevolgd door verschillende instanties. Voor de CMO's en IA gebeurt dat via de institutionele dialoog met DGD, de subsidiërende overheid. Bij BIO en Enabel zal de opvolging van de uitvoering van het verbeterplan plaatsvinden binnen de Raad van Bestuur.

“Het certificeringsproces van de evaluatie-functie was als een weg die voor ons lag: we kenden de bestemming (certificering en verbeterplan), maar we hadden geen controle over het weer noch over de verschillende landschappen waar we door zouden wandelen. Het was echter een mooie reis... maar tegelijk ook slechts een begin: we beginnen aan een weg naar verandering door de uitvoering van een ambitieus maar realistisch verbeterplan.”

Enabel

Timing

Alle betrokken organisaties zouden voor eind mei 2019 een aanvraag tot certificering ingediend moeten hebben. Wanneer een organisatie een

aanvraag doet, zou zij binnen de 3 maanden een assessor over de vloer moeten krijgen.

De Dienst Bijzondere Evaluatie heeft gepeild naar de planning die de organisaties voor zichzelf opgesteld hebben voor het indienen van hun aanvraag. De meesten onder hen zouden ten vroegste in september 2018 een aanvraag indienen. DBE heeft dus een jaar tijd om de resterende 80 organisaties te certificeren.

Het ECB-certificaat dat nu toegekend wordt, is geldig tot het einde van de lopende programma-periode (2021). Daarna zou een nieuwe certificeringscyclus opgestart moeten worden, waarin de vooruitgang die de organisaties gemaakt hebben zichtbaar is.

Voor meer details kan u terecht op de website van DBE: https://diplomatie.belgium.be/nl/Beleid/Ontwikkelingssamenwerking/Onze_werkmethoden/Dienst_Bijzondere_Evaluatie/Certificering

↑ Op 20 februari 2018 werd het certificeringssysteem aan de betrokken organisaties voorgesteld.

DE M&E CAPACITEITEN ONTWIKKELEN IN HET ZUIDEN

Evaluatie en governance

Naast de evaluatie- en certificeringstaken omvat het mandaat van de bijzondere evaluatie dienst van de ontwikkelingssamenwerking ook activiteiten ter versterking van de evaluatiecapaciteiten in de partnerlanden¹. Voor de internationale ontwikkelingspartners zijn geloofwaardige evaluatiesystemen een belangrijke dimensie van goed bestuur. Evaluatie kan een beter begrip geven van hoe ontwikkeling werkt en de transparantie en wederzijdse verantwoording verbeteren.

1. Cfr. Art.2 §4 van het Koninklijk Besluit van 25 februari 2010 gewijzigd door het KB van 25 april 2014
2. 69/237

Evaluatie en capaciteitsversterking in dit domein hebben over het algemeen toenemende aandacht gekregen. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in de resolutie² van de Verenigde Naties die in 2014 werd aangenomen en gericht is op *capaciteitsversterking met het oog op evaluaties van ontwikkelingsactiviteiten op landenniveau*. De Agenda 2030 bevestigt dat het monitoren van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) berust op evaluaties die op landenniveau worden uitgevoerd en wijst op de behoefte aan capaciteitsversterking in evaluatie. Evaluatie staat voor een benadering die het mogelijk maakt om de manier waarop beoogde resultaten bereikt worden en de acties die hieraan bijdragen te beoordelen.

Ontwikkeling evalueren

In de afgelopen jaren is de internationale trend om partnerlanden en zuidelijke actoren steeds meer te integreren in ontwikkelingsevaluaties. Terwijl voor donoren evaluatie een middel is om rekenschap te geven over de besteding van overheidsmiddelen voor ontwikkelingssamenwerking, kan evaluatie voor partnerlanden eerder een interessant hulpmiddel zijn om de effecten van programma's op ontwikkeling te beoordelen. Het perspectief kan breder zijn dan hulp alleen door ook naar nationaal ontwikkelingsbeleid te kijken en te identificeren hoe dit bijdraagt tot de volksgezondheid, het onderwijsniveau, enz.

Welke aanwezigheid voor de Dienst Bijzondere Evaluatie?

De rol van onze dienst wordt gezien als die van een facilitator veeleer dan die van een grote donor. Aan de ene kant is dit niet ons hoofdmandaat en aan de andere kant zijn de middelen beperkt voor dit soort ondersteuning. Het gaat met name om het ter beschikking stellen van de eigen expertise van ons personeel en om een budgetlijn "subsidies" die in 2018 maximaal 150.000M€ bedraagt.

Onze ondersteuning is eerder punctueel van aard en vormt een aanvulling op ondersteuning via internationale initiatieven of via organisaties die door de Belgische samenwerking worden gefinancierd. Deze laatste hebben inderdaad ook een rol van capaciteitsversterking inzake evaluatie via hun interventies. Enabel heeft bijvoorbeeld een tool ontwikkeld om de capaciteiten te identificeren bij de voorbereiding van een programmacycclus met een partnerland. Het doel is om te bepalen in welke mate de interventies van een samenwerkingsprogramma gebruik kunnen maken van de nationale systemen.

Onze interventies voor capaciteitsversterking inzake evaluatie worden gerealiseerd door de verspreiding van ons werk op internationaal niveau, de financiering van seminars of trainingsmodules rond evaluatie of het aanbieden van onze expertise in functie van specifieke verzoeken. Daarnaast gebruiken we voor onze eigen evaluaties gemengde teams (Noord-Zuid), wat ook bijdraagt aan de versterking van expertise in onze partnerlanden.

We dragen ook bij aan de coördinatie van inspanningen op internationaal niveau. Onze afdeling neemt bijvoorbeeld deel aan de werkgroep Evaluatie Capaciteitsopbouw van het OESO DAC Evaluatienetwerk. Op die manier, hebben we een gemeenschappelijke visie ontwikkeld waarin de nadruk wordt gelegd op de relevantie van evaluatie in de partnerlanden tegen 2022, evenals op de ontwikkeling van initiatieven die gericht zijn op het versterken van de coördinatie van de inspanningen om de evaluatiecapaciteiten te verbeteren en op het verdedigen van een sterkere internationale erkenning van evaluatie als een pijler van goed bestuur.

Enkele voorbeelden van onze initiatieven in capaciteitsversterking inzake evaluatie worden hieronder toegelicht:

Partnerschap met de École nationale d'administration publique (ENA) in DRC

De Bijzondere Evaluator reisde naar Kinshasa om er vier dagen training te geven rond *“formulering en evaluatie van het overheidsbeleid”* in samenwerking met een Congolese deskundige, professor Bavon Mupenda. Deze training was onderdeel van een partnerschap tussen het Egmont Instituut en de Nationale School voor Openbaar Bestuur van de Democratische Republiek Congo (ENA DRC). De ENA is een van de instrumenten voor de hervorming en modernisering van de Congolese openbare administratie, met als missie om bij te dragen tot de verjonging en versterking van de capaciteiten van het personeel van de staat. Elk jaar worden aan deze instelling 100 gemotiveerde studenten opgeleid met het oog op hun integratie in het Congolese openbare bestuur en hun bijdrage aan veranderingsprocessen. DBE zal gedurende 3 maanden een Congolese stagiaire ontvangen uit de “Mandela”-promotie.

Seminar georganiseerd door de Universiteit Antwerpen

DBE ondersteunt de organisatie van een seminarie³ waarbij evaluatiedeskundigen uit professionele netwerken in ontwikkelingslanden worden samengebracht. Dit zal plaatsvinden in oktober 2018. Het stelt 25 evaluatiedeskundigen in staat om de drijvende krachten te worden bij het versterken van zowel hun nationale monitoring- en evaluatiesystemen als hun eigen nationale netwerken⁴. Het is bedoeld om deskundigen aan te trekken uit de overheidssector, het maatschappelijk middenveld, het parlement, rekenkamers, donoragentschappen, de privésector en de academische wereld. Prioriteit wordt gegeven aan personen afkomstig uit de partnerlanden van de Belgische (directe bilaterale en indirecte) samenwerking.

3. Het gaat om de derde editie. De twee voorgaande edities werden gefinancierd door VLIR-UOS.

4. VOPes (Volunteer Organizations for Professional Evaluation).

© DBE

LUIK 2 VOOR WELKE INCLUSIEVE EN DUURZAME GROEI EVALUEREN WE ONTWIKKELINGSHULP?

STEUN AAN DE PRIVATE SECTOR DOOR DE BELGISCHE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING - KERNCIJFERS

De steun aan de private sector door de Belgische samenwerking omvat zowel de ontwikkeling van de lokale privésector in de ontwikkelingslanden (Private Sector Development, PSD) en de betrokkenheid van de Belgische (en internationale) private sector om de Sustainable Development Goals (SDG's) te bereiken (Private Sector For Development, PS4D).

De **cartografie** van de ondersteuning aan de private sector, uitgevoerd in het kader van de evaluatie van de steun aan de private sector, is gebaseerd op de PRISMA-gegevens van DGD. Het

is belangrijk om de moeilijkheden te benadrukken bij het verzamelen van deze gegevens, aangezien de privésector niet als een goed gedefinieerde "marker" in de database wordt weergegeven, en er ook geen categorie voorzien is voor de projecten die hiermee verband houden. Dit is met name te wijten aan het feit dat steun aan de private sector geen doel op zich is, maar veeleer, door zijn transversale karakter, een middel om de ontwikkelingsdoelstellingen te bereiken die België zichzelf heeft opgelegd. De gegevens die konden worden verzameld, bestrijken de periode van 2013 tot 2016.

↓ Rwandan Mountain Tea gefinancierd door BIO.

Verdeling per actor

Als we **alle actoren** meerekenen, bereikte de totale steun aan private sector bijna een miljard euro voor de periode 2013-2016, ofwel ongeveer **250M€ per jaar**. Als we alleen de steun aan private sector door de Belgische actoren beschouwen, en dus de steun via de multilaterale en de EU buiten beschouwing laten, komen we op een totaal van 795M€ voor dezelfde periode, of ongeveer **200M€ per jaar**.

BIO is de toonaangevende, maar niet de enige speler. Kijkend naar alle steun door de Belgische samenwerkingsactoren aan de private sector in deze periode (2013-2016), beheert BIO, de Belgische investeringsmaatschappij voor ontwikkelingslanden, meer dan de helft van het budget, namelijk 61%. Het is hierbij van belang om te benadrukken dat de hulp wordt verleend in de vorm van leningen aan BIO, terwijl het voor de andere actoren om giften gaat. Alleen de uitbetalingen werden in aanmerking genomen voor de evaluatie, de terugbetalingen van de door BIO ontvangen leningen en de rente werden daarom

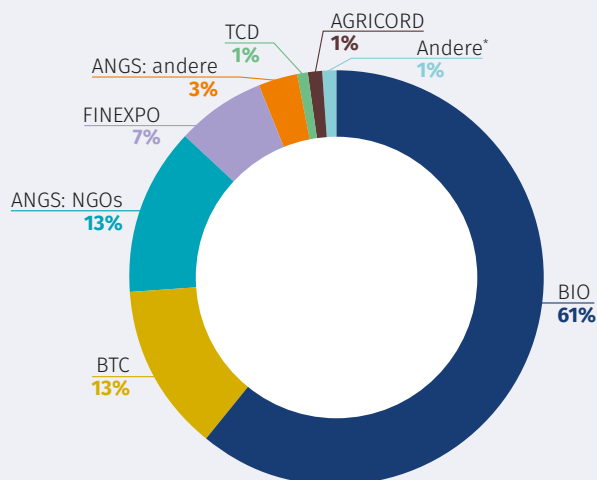
uitgesloten. De uitgaven van **Enabel**, de voormalige BTC, bedragen 13% en die van de **CMO's** 13%. Het TDC vertegenwoordigt 1%, Agricord en de Exchanges vertegenwoordigen minder dan één procent van het budget.

Geografische verdeling

Bijna de helft van deze Belgische steun aan de ontwikkeling van de private sector wordt verdeeld in Sub-Sahara Afrika (46%). Latijns-Amerika en het Caribisch gebied zijn goed voor 19% van de steun, gevolgd door Zuid-Azië (13%), Oost-Azië en de Stille Oceaan (9%), en tot slot het Midden-Oosten en Noord-Afrika die 5% van de middelen ontvangen. De resterende 60M€ (8%) wordt besteed via internationale projecten.

Van de totale uitgaven voor de ontwikkeling van de private sector gaat 61% naar **middeninkomenslanden** en 30% naar landen met **lage inkomens**. De resterende 9% gaat naar internationale en regionale projecten.

VERDELING PER ACTOR

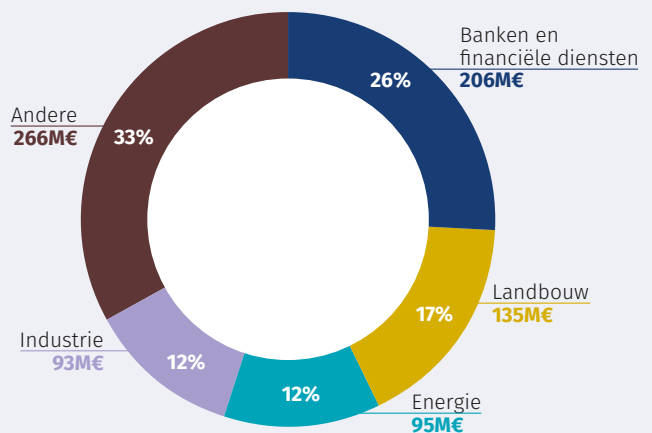

Totaal Belgische actoren: 795M€

* Incl. Belgische regio's, provincies en gemeenschappen (R/P/G).

Bron: ADE op basis van PRISMA

SECTORALE DISTRIBUTIE

Totaal uitgaven belgische actoren: 795M€

Bron: ADE op basis van PRISMA en classificatie CAD.

↑ Enabel project – Ondersteuning voor de lokale economische ontwikkeling door de ter beschikking stellen van loodsen voor de timmermannen van Muhanga in Rwanda.

Sectorale distributie

De bank- en financiële dienstensector is de grootste begunstigde, dankzij de steun via BIO (26% van de fondsen, of 206M€). De landbouwsector, te beschouwen als prioritaire sector voor het ondersteunen van duurzame economische groei, ontvangt 17% van de fondsen (135M€). Daarop volgen energie (12% van de fondsen, of 95M€) en de industrie (12% van de fondsen, of 93M€). De resterende 33% (ter waarde van 266M€) wordt verdeeld onder de sectoren onderwijs, communicatie en transport.

AANZIENLIJKE STEUN IS BESTEMD VOOR HET CREËREN VAN DE GRONDSLAGEN VOOR PRIVÉINVESTERINGEN

Wanneer we tot slot kijken naar de verdeling van de middelen volgens de typologie die werd gebruikt tijdens de evaluatie, zien we dat 466M€ werd besteed aan het creëren van de basis voor privé-investeringen in ontwikkelingslanden, en dit voornamelijk via BIO en de multilaterale samenwerking. De bevordering van concurrentiële economische systemen (223M€) en de gerichte steun voor de ontwikkeling van lokale bedrijven (228M€) mobiliseren van hun kant een groot aantal actoren die de private sector ondersteunen. Tot slot werd 62M€ toegewezen voor de mobilisering van de internationale privésector via FINEXPO en BIO.

↑ TDC Project - De Koakaka coöperatieve in Rwanda kreeg een fairtrade certificaat en kreeg coaching inzake marketing.

EVALUATIE VAN DE STEUN AAN DE PRIVATE SECTOR DOOR DE BELGISCHE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Inleiding

De steun aan de private sector heeft geleidelijk aan een centrale plaats verworven in de Belgische ontwikkelingssamenwerking (OS). Om te beginnen identificeert de Wet betreffende de Belgische OS van 13 maart 2013 de ontwikkeling van de lokale private sector (private sector development, PSD) als een hefboom om de algemene doelstelling van duurzame ontwikkeling te bereiken. PSD heeft als doelstelling om bedrijven te helpen de informele sector te verlaten en zo, via de heffing van taksen, het staatsinkomsten te verhogen en via herverdeling een toegang tot elementaire sociale voorzieningen mogelijk te maken. Meer recent heeft het ontwikkelingsbeleid ook tot doel de privésector, met name bedrijven en

financieringsinstrumenten van ontwikkelde of opkomende landen (private sector for development, PS4D⁵), meer te betrekken.

Scope

De evaluatie van de steun aan de private sector richt zich in het bijzonder op de strategienota van 2014 met als titel “Belgische ontwikkelingssamenwerking en de lokale private sector: steun voor duurzame menselijke ontwikkeling”, alsook op daaropvolgende, meer recente oriëntaties en de uitvoering daarvan op het terrein. De strategienota werd goedgekeurd in april 2014 en werd al snel achterhaald door de komst van de nieuwe regering in oktober 2014, die nieuwe accenten legde,

5. PS4D is recenter in het Belgische beleid (onder andere de beleidsnota 2017, SN PSD) en heeft meer betrekking op de wijze waarop de donoren kunnen werken met ondernemingen en financieringsinstrumenten van de ontwikkelde landen (en tot op zekere hoogte de opkomende landen) aan ontwikkelingsdoelstellingen, o.a. de ontwikkeling van de private sector.

en door de snelle evolutie in de internationale context. Het doel was om de steun aan de private sector door de Belgische ontwikkelingsactoren te evalueren voor de periode tussen 2013 en mei 2017, die volgens de uitgewerkte cartografie ongeveer 200M€ per jaar vertegenwoordigt.

De Belgische actoren die ondersteuning verlenen aan de private sector zijn BIO, Enabel, het Trade for Development Centre (TDC), de CMO's en andere actoren van niet-gouvernementele samenwerking (zoals universiteiten, vakbonden, enz.) en de organisaties gespecialiseerd in ondersteuning aan de private sector zoals Ex-Change-Expertise asbl, Exchange vzw, Agricord en The Shift. Het doel was niet om deze actoren of hun programma's afzonderlijk te evalueren, maar wel om de strategische benadering van de steun aan de private sector en de synergiën en complementariteit tussen deze actoren te evalueren.

Naast een online bevraging van medewerkers van DGD en Enabel in de partnerlanden, vonden drie terreinmissies plaats: in Peru, Tanzania en Rwanda. In elk land werden vijf interventies geselecteerd als gevalstudies.

Bevindingen/conclusies

De Belgische samenwerking heeft haar beleid en strategieën in de loop der jaren aangepast aan de evolutie van het internationale paradigma in de richting van meer steun voor de ontwikkeling van de private sector (PSD) en een belangrijke rol voor de privésector in internationale ontwikkeling inspanningen (PS4D). Het heeft ook een reeks interessante initiatieven gelanceerd, zoals het Belgische SDG Charter en de humanitarian/development impact bonds. Op het niveau van de interventies op het terrein waren de beoordeelde projecten over het algemeen relevant en goed opgezet en behaalden ze ontwikkelingsresultaten, vooral op het vlak van verhoogde productie, productiviteit en inkomen, en in mindere mate werkgelegenheid.

In vergelijking met andere landen heeft België zich minder snel en sterk aangepast aan dit nieuwe

paradigma. Er is weinig of geen betrokkenheid van Belgische actoren bij de internationale coördinatiemechanismen die aan PSD zijn gewijd, en de factor wordt België niet gezien als een actieve speler in het veld. Ontwikkelingssamenwerking staat in België los van de Belgische private sector en blijft vrij gecompartmenteerd tussen PSD-actoren (BIO, Enabel/BTC, TDC, CMO's, universiteiten, enz.). Bij aanvang van de evaluatie (in mei 2017) waren er weinig strategische benaderingen die het mogelijk maakten om de sterktes van de verschillende actoren te benutten met het oog op de creatie van echte Belgische toegevoegde waarde in bepaalde domeinen of landen en het behalen van grootschalige resultaten.

Deze evaluatie werd uitgevoerd met de medewerking van verschillende Belgische samenwerkingsactoren die zich goed bewust zijn van het belang van een herziening van de PSD- en PS4D-benadering en die een reeks reflecties en beslissingen, parallel aan en soms in interactie met dit evaluatieproces, voortzetten.

DE GESEGMENTEERDE WERKING PER ORGANISATIE VAN DE BELGISCHE OS MAAKT HET MOEILIJK TE KOMEN TOT EEN ALOMVATTENDE STRATEGIE TER ONDERSTEUNING VAN DE PRIVATE SECTOR

De steun aan de private sector is gefragmenteerd zowel door het ontbreken van een strategische aanpak die de verschillende actoren en instrumenten op hoofdkantoor- en landenniveau omvat, als door een gebrek aan coördinatiemechanismen tussen de actoren die de private sector ondersteunen. De verschillende actoren hebben elk verschillende mandaten en hebben hun specialisatie-"niches". BIO en Exchange bieden directe ondersteuning aan KMO's, terwijl het TDC, Enabel en de CMO's vooral organisaties in het domein van de sociale economie ondersteunen. Tegelijkertijd zijn Enabel, het TDC en de meeste CMO's gericht op hetzelfde type begunstigden in dezelfde prioritaire sectoren en zijn er overlappingen (zelfde soort activiteiten, zelfde doelgroepen), hoewel deze in de praktijk niet vaak voorkomen.

Bovendien is het onduidelijk welke instrumenten best worden gebruikt om het bedrijfsklimaat of de toegang tot financiering voor MKMO's, nochtans een prioriteit in veel landen, te verbeteren.

Nochtans bestaan er mogelijkheden tot synergie. Vaststellingen tijdens de veldmissies waren trouwens optimistischer dan wat de documentstudie, de interviews en de online bevraging deden vermoeden. Zo waren in Peru verschillende Belgische organisaties (BTC, TDC en verschillende CMO's) actief rond hetzelfde type activiteit in de cacao-sector (zie kader hieronder).

De tot stand gekomen synergiën zijn echter minder talrijk dan de potentiële, nog niet geïmplementeerde synergiën.

Een voorbeeld van synergie op het terrein met de steun aan de Peruviaanse CMO DRIS

Deze Peruviaanse CMO wordt ondersteund door Enabel als onderdeel van een project voor duurzame economische ontwikkeling en strategisch beheer van natuurlijke rijkdommen. Daarnaast wordt ze gesteund door de Belgische CMO BOS+, die hiervoor de financiering van DGD (via het NGO-programma) ontvangt en van het Vlaams Gewest (via het Vlaams Fonds Tropisch Bos). DRIS beheert als één enkel project deze drie vormen van steun en splitst daarbij de begunstigde families in de ondersteunde gemeenschappen op in functie van elk van de drie financiële bronnen: 55 families voor BTC, 59 families voor BOS+/DGD en 32 families voor BOS+/VFTB (voor een totaal van 146 gezinnen). De rapportage is specifiek aan de behoeften van elke donor. Nog andere links werden geïdentificeerd met een actie ondersteund door de NGO VECO⁶ en door het TDC. Dit specifieke geval toont twee dingen aan: enerzijds zijn er de zwakheden van de Belgische OS-architectuur, georganiseerd volgens actor, wat leidt tot parallelle steun aan dezelfde projecten of lokale actoren, maar anderzijds is het ook een voorbeeld van effectieve coördinatie op het terrein tussen de Belgische actoren.

DE OPERATIONELE MODALITEITEN WORDEN WEINIG GEDIFFERENTIEERD NAARGELANG DE STAAT VAN FRAGILITEIT OF HET INKOMENSNIVEAU VAN DE BETROKKEN LANDEN

In de strategienota's wordt een onderscheid gemaakt tussen de minst ontwikkelde landen (MOL's) en de middeninkomenlanden (MIC's), maar de uitvoeringsinstrumenten zijn grotendeels dezelfde. De werking van de Belgische OS, gesegmenteerd volgens organisatie, bemoeilijkt de uitvoering van dit soort strategische keuzes.

De meeste partnerlanden van de Belgische

↑ Enabel, Bos+ project: promotie van inheemse cacao variëteiten in Peru.

6. In 2017 veranderde de naam van VECO in Rikolto. Vanwege conformiteitsredenen met de evaluatie "steun aan de private sector" wordt in dit verslag de oude naam "VECO" gebruikt.

samenwerking maken echter deel uit van de minst ontwikkelde landen en sommige bevinden zich in een situatie van fragiliteit. Deze landen worden gekenmerkt door een zwakke privésector en een zakelijk klimaat met talrijke structurele beperkingen (infrastructuurproblemen, gebrek aan personeel, beperkte technische capaciteit, ...). Voor fragiele staten moeten hieraan een gebrek aan veiligheid, de afwezigheid van stabiele rechtsstelsels en zwakke niet-legitieme regeringen worden toegevoegd. De ontwikkeling van de privésector kan een aanzienlijke impact hebben mits de context in rekening wordt genomen en analyses rond politieke en sociale economie worden uitgevoerd.

De strategieën die op dit gebied worden uitgevoerd verwijzen ook niet naar het potentieel in de MIC-landen (waaronder de zes “exit”-landen van de gouvernementele samenwerking) om de banden tussen ontwikkelingssamenwerking en ontwikkeling van economische betrekkingen te versterken. Er is ook geen specifieke exit-strategie die zou bepalen hoe van ontwikkelingssamenwerking naar meer economische relaties kan worden overgeschakeld. In Peru werden weinig benaderingen of instrumenten waargenomen die specifiek geschikt zijn voor MIC's, zoals het versterken van industriële innovatiesystemen, van betrokkenheid van de private sector bij productieve investeringen of van directe ontwikkeling van ondernemerschap (en weinig werd gerapporteerd in de andere MIC's).

DE GEOBSERVEERDE INTERVENTIES WAREN IN HET ALGEMEEN HEEL RELEVANT OP HUN NIVEAU. ZE HEBBEN HET BEHALEN VAN ONTWIKKELINGSRESULTATEN MOGELIJK GEMAAKT

In Peru (MIC) richten de meeste interventies zich op de meest achtergestelde bevolkingsgroepen en “armoedehaarden” (bijv. gezinslandbouw in sommige Andes- en Amazone-regio's).

In Tanzania wordt steun aan de private sector, vooral in de landbouw, gezien als een hefboom

om economische groei ten behoeve van de armen te bereiken.

Resultaten werden vooral waargenomen in termen van verhoogde productiviteit en inkomsten, voornamelijk door de introductie van nieuwe werkwijzen, het verwerven van nieuwe vaardigheden, toegang tot nieuwe markten en de toename van de productie die daaruit volgt. Wat jobcreatie betreft, zijn interventies in de sociale economie (Enabel, TDC, CMO's) effectiever geweest dan deze gericht op meer commerciële ondernemingen (zoals BIO, Exchange). Het creëren van banen was ofwel geen specifiek doel, ofwel ging het meer om het behoud van werkgelegenheid (op het platteland) of het creëren van tijdelijke banen, bijvoorbeeld tijdens de oogsten.

Er zijn weinig aanwijzingen van expliciete aandacht voor waardig werk in de geëvalueerde interventies, en in Rwanda werden enkele problemen met betrekking tot keuzevrijheid opgemerkt.

Bij het merendeel van de onderzochte interventies werd rekening gehouden met gender, maar is er weinig duidelijke informatie over het behalen van resultaten.

Klimaatverandering en milieuduurzaamheid werden geïncorporeerd in de meeste interventies, en waren bij sommige interventies zelfs de bestaansreden, met name wanneer het gaat om de bevordering van duurzame landbouwpraktijken.

Over het algemeen hebben de geëvalueerde interventies rekening gehouden met sociale duurzaamheid en tot op zekere hoogte ook financiële duurzaamheid. De duurzaamheid van de coöperaties zelf (waarop de waardeketen-benadering grotendeels is gebaseerd) houdt risico's in, wat bijgevolg de duurzaamheid van de resultaten van de interventies in gevaar kan brengen.

Twee voorbeelden van ondersteuning van coöperaties

In Peru is de steun van VECO (Vredeseilanden) aan kleine producenten gericht op de capaciteitsversterking van coöperaties. Deze ondersteuning heeft zeer verschillende resultaten opgeleverd, afhankelijk van de ondersteunde structuren, zoals blijkt uit de gevalstudies van de coöperaties Pangoa en Satipo, die beide kleine koffieproducenten verenigen. Voor de coöperatie Pangoa zijn de implementatie en de resultaten over het algemeen goed. Ze beschikt over een stabiele organisatie, een sterke leider en het vertrouwen van haar leden. De structuur heeft voortgebouwd op de ondersteuning door VECO (en onafhankelijk daarvan door het TDC) en de verbetering van het organisatiebeheer van de coöperatie. De implementatie van een geïntegreerd informatiesysteem wordt genoemd als een belangrijk succes van de interventie.

De coöperatie Satipo, daarentegen, leed aan organisatorische tekortkomingen, zoals een financiële crisis, een gebrek aan transparantie en een verandering in managementposities. Dit heeft een invloed gehad op het vertrouwen van leden en partners en op het vermogen om acties te coördineren, wat op zijn beurt de mogelijkheid beperkt heeft om de tools, training en advies van VECO op de juiste manier te benutten.

PRIVATE SECTOR ENGAGEMENT FOR DEVELOPMENT (PS4D) STAAT NOG IN ZIJN KINDERSCHOENEN

Internationaal is het begrip van wat wordt betracht met PS4D nog steeds aan het evolueren. Een belangrijk verschil tussen PS4D en traditionele benaderingen van de ontwikkeling van de privésector is de grotere nadruk die gelegd wordt op het inzetten van bedrijven en financiering voor ontwikkeling, vergeleken met het werken met lokale overheden of bedrijven.

Deze aanpak werd pas recent in aanmerking genomen in het kader van het Belgische samenwerkingsbeleid⁷ en was daarom niet de hoofdscope van de evaluatie. Het was echter interessant om vast te stellen in hoeverre de interventies reeds bestaande praktijken op dit gebied opnamen. Over het algemeen bieden interventies op het gebied van ondersteuning van de private sector zelden PS4D-kansen (zoals B2B-platforms, twinning van bedrijven, publiek-private partnerschappen, enz.) en is er bijna geen sprake van directe relaties tussen ontwikkelingssamenwerking en economische en commerciële belangen. De onderstaande vakken illustreren enkele voorbeelden van win-win-partnerschappen tussen bedrijven en ontwikkelingsactoren.

← Het drogen van cacao bonen in Peru.

7. De strategische nota van 2014 moedigde PS4D aan door een rol voor de bedrijven te specificeren, vooral via duurzaam ondernemerschap en sociale verantwoordelijkheid van bedrijven. De algemene beleidsnota van 2017 benadrukt de "centrale rol van de privésector als drijfveer voor ontwikkeling".

↑ Eindproducten van de cacao keten, productie van een vrouwenvereniging in Peru.

Relaties tussen Peruaanse organisaties en Belgische bedrijven in de cacaosector

De ambassade in Lima steunde de organisatie van het Salón del Cacao y Chocolate Perú, dat werd bijgewoond door enerzijds Peruaanse CMO's en organisaties die door de Belgische samenwerking werden gesteund en anderzijds het Belgische bedrijf Puratos of Belgische chocolatiers. Dit specifieke geval illustreert 1/ het feit dat veel Belgische actoren in dezelfde agrarische sectoren werken, met name in cacao/chocolade, waarin België een echte kennis en knowhow heeft, 2/ het belang om een strategische benadering per waardeketen te ontwikkelen voor de verschillende Belgische actoren vanuit een PSD- en PS4D-perspectief.

Samenwerking tussen VECO en COLRUYT

Vredeseilanden/VECO⁸ en Colruyt werken sinds 2002 samen aan duurzame ontwikkelingspraktijken voor producten die worden aangeboden in supermarkten, wat leidt tot een grondige reflectie over de waardeketens die voordelig zijn voor kleine producenten in het Zuiden. Na een

samenwerking rond rijst uit Benin, werkten VECO en Colruyt als onderdeel van hun vorige programma met asperges in bokalen uit Peru. Deze werden geproduceerd door een organisatie van kleine producenten en geïmporteerd door een Belgische verwerker, Scana Noliko.

Ontwikkelingsactiviteit met een Keniaans bedrijf

TDC ondersteunt een Rwandese coöperatie van macadamianoot producenten via technische ondersteuning voor marketing en certificering. De coöperatie levert de noten aan een Keniaanse regionale en sociale onderneming, Ten Senses Africa. Deze laatste onderzoekt productie- en marktkansen voor gecertificeerde noten uit Rwanda en biedt Rwandese producenten zijn kennis. Ze heeft een verwerkingsfabriek en marketing- en verkoopcapaciteiten. Het aantal producenten dat verenigd is in de coöperatie is toegenomen en deze is van plan om haar eigen verwerkingsfabriek op te richten. Dit voorbeeld illustreert hoe een privébedrijf, in samenwerking met technische assistentie (via het TDC), lokale en regionale productie en exportcapaciteit kan vergroten en het inkomen van producenten kan verhogen.

↑ TDC project - Ten Senses Africa.

8. Vredeseilanden/VECO, Learning lessons for inclusive business models with Colruyt. A case study on canned green asparagus from smallholders in Peru, 2013 (https://d2vmpwbzfz8sj1e.cloudfront.net/sites/default/files/paragraph/attachments/asperge_case_long_lowres_0.pdf)

Aanbevelingen

Multi-stakeholder-benaderingen definiëren in strategische domeinen.

Deze domeinen moeten worden geïdentificeerd en geselecteerd in nauw overleg met de sleutelactoren, waaronder de actoren uit de private sector. Dit betreft domeinen waarin expertise bestaat, of zelfs een Belgisch comparatief voordeel (reëel of potentieel), in vergelijking met andere landen, bijvoorbeeld in eerlijke handel, specifieke (duurzame) waardenketens zoals cacao of koffie en/of andere producten van de sociale economie, maar ook in domeinen zoals transportcorridors, industriële bassins, digitalisering, hernieuwbare energie, enz. Voor elk van deze domeinen is het nodig om de actoren te identificeren die over de expertise beschikken of een comparatief voordeel hebben. Het gaat daarbij niet alleen om de actoren van OS, maar ook om de andere institutionele actoren/regionale agentschappen en om de privésector zelf. Om maar te zwijgen over het actief betrekken van de kenniscentra bij het creëren van een “gouden driehoek” van publiek-private kenniscentra.

Specifieke benaderingen bepalen, met name voor landen in fragiele situatie, voor exit-landen en voor middeninkomenslanden.

De context, de beperkingen en de kansen zijn niet dezelfde in deze verschillende soorten landen en het is raadzaam om de benaderingen te differentiëren. In **landen in fragiele situatie** moet rekening worden gehouden met de principes van betrokkenheid in fragiele staten (OESO 2011), bijvoorbeeld door het bevorderen van fragiliteitsanalyses en van nauwe coördinatie tussen ontwikkelingspartners. In **exit-landen** en **middeninkomenslanden**, die doorgaans gunstiger zijn voor ontwikkeling en betrokkenheid van de private sector, bestaan geschikte instrumenten die verder moeten worden onderzocht of uitgebreid. Voor de exit-landen zou het bijzonder nuttig zijn om duidelijk te maken hoe de transitie van relaties die voornamelijk met ontwikkelingssamenwerking verband houden, moet worden georganiseerd in de richting van meer politieke, economische en commerciële

betrekkingen (evenals culturele, academische, enz.). In dit opzicht kunnen de decennia van samenwerking een reëel voordeel opleveren, met name wat kennis van het land en goodwill betreft. De oprichting van een Fonds voor bedrijfs- en commerciële ontwikkeling ter ondersteuning van PSD- en PS4D-activiteiten in lage- en middeninkomenslanden zou overwogen moeten worden.

Een stevige aanpak bepalen voor PS4D, door de Belgische doelstellingen rond betrekking van de privésector in de internationale ontwikkeling te verduidelijken en een operationele benadering te definiëren, onder andere in de prioritaire sectoren van de Belgische samenwerking. Specifieke instrumenten en benaderingen voor PS4D zouden eveneens moeten worden geïdentificeerd en gehanteerd naargelang de beoogde doelstellingen. Eén van de manieren die bij de evaluatie werd geïdentificeerd is de oprichting van een interdepartementale cel voor de ontwikkeling en het engagement van de private sector (PSD en PS4D), die de domeinen van ontwikkelingssamenwerking, buitenlandse zaken en buitenlandse handel verbindt. Tot slot zou toegang tot expertise en gespecialiseerde netwerken moeten worden gezocht om zich te kunnen laten omringen door experts met uitgebreide kennis van de privésector en zo het relatieve gebrek aan expertise op dit vlak te verhelpen en België te positioneren als een speler in dit domein.

Voorliggende evaluatie zit in een eindfase. De management response zal afgewerkt worden voor de maand juni. We voorzien een restitutie van de resultaten van de evaluatie gedurende een dag die helemaal gewijd zal zijn aan de steun voor de versterking van en door de private sector. Hieronder publiceren we een eerste reactie van de DGD op deze evaluatie.

Reactie van DGD

Minister van Ontwikkelingssamenwerking Alexander De Croo heeft sinds zijn aantreden eind 2014 regelmatig de prioriteit onderlijnd van de steun aan de lokale private sector, en, wat nieuw is, van de samenwerking voor duurzame ontwikkeling met de privésector in het algemeen.

Op het gebied van de ontwikkeling van de private sector is BIO de belangrijkste speler in de Belgische samenwerking. BIO werd eerder al geëvalueerd door de DBE, maar de Belgische samenwerking beschikte tot nu toe nog niet over een evaluatie van het geheel van haar activiteiten en programma's in dit domein.

De Belgische samenwerking kan de bevindingen van de evaluatie enkel accepteren, omdat de evoluties inderdaad vaak langzamer zijn dan verwacht. Ze wenst echter te benadrukken dat de evaluatie zelf eindigde zoals gepland in mei 2017, terwijl het jaar 2017 en het begin van 2018 juist werden gekenmerkt door belangrijke ontwikkelingen in de Belgische samenwerking ter ondersteuning van de ontwikkeling van de private sector. De Belgische samenwerking onderschrijft daarom de meerderheid van de aanbevelingen van de evaluatoren, maar moet met nadruk opmerken dat verschillende initiatieven die in 2017 en begin 2018 zijn genomen, reeds op verschillende aanbevelingen een antwoord bieden.

De Belgische samenwerking neemt eveneens de aanbeveling op om een strategische visie te ontwikkelen op de onderlinge relaties tussen ontwikkelingsbeleid, buitenlands beleid en de bevordering van buitenlandse handel. Sinds kort tracht de samenwerking een PS4D-benadering (private

sector for development) te implementeren die samenwerkingsactoren en Belgische bedrijven die de prioritaire regio's van de Belgische samenwerking goed kennen, nauwer samenbrengt. En het is juist dat de samenwerking beter rekening zou moeten houden met de expertise van Belgische bedrijven in bepaalde gebieden, zoals reeds het geval is voor gezondheid en zoals er nu aan zit te komen voor bijvoorbeeld digitalisering en cacao. Het is met hetzelfde doel dat op 1 januari 2018 een werkgroep werd opgericht die BIO, Enabel, de DGD en Finexpo verenigt (die laatste blijft een Belgisch federaal instrument voor buitenlandse handel). Daarnaast ontwikkelt de overheid een alomvattende aanpak waarin diplomatie, defensie en samenwerking worden geïntegreerd.

De betrokkenheid van openbare en particuliere kenniscentra is van essentieel belang, zoals de evaluatoren ook verduidelijken. Er bestaat al een lange traditie van samenwerkingen tussen de DGD, Belgische universiteiten en Belgische of buitenlandse kenniscentra. Nu moet de DGD vooral nieuwe partnerschappen ontwikkelen met expertisecentra gespecialiseerd in de ondersteuning van de ontwikkeling van de private sector. De DGD heeft zich trouwens recent (in maart 2018) aangesloten bij het internationale netwerk DCED – het Donor Committee for Enterprise Development.

De evaluatoren wijzen herhaaldelijk op de noodzaak voor de DGD om over meer strategische referenties te beschikken in termen van steun aan de private sector en van steun aan ontwikkeling met de privésector in het bijzonder. Naast de strategische nota “steun voor de ontwikkeling van de private sector” van 2014, bestaan er bij de DGD verschillende standpuntbepalingen over bepaalde aspecten van ontwikkeling met

de privésector (blending, impact bonds, enz.). Een synthese en een update zouden inderdaad nuttig zijn, uitgaande van de algemene kadernota - over de ondersteuning van de ontwikkeling van en met de private sector - die in het najaar van 2017 samen werd geschreven door Enabel, BIO, de DGD en het kabinet van de minister. Deze nota herinnert eraan dat de ontwikkeling van de private sector vooral een van de prioritaire middelen is om de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Agenda 2030 te realiseren en geeft de vier doelstellingen van de Belgische samenwerking op dit gebied aan: het vergemakkelijken van het kapitaliseren van bedrijven die bijdragen aan de SDG's, het bevorderen van een gunstig bedrijfsklimaat, de versterking van bedrijfsondersteunende diensten voor de ontwikkeling van lokale bedrijven, de ontwikkeling van inclusieve en duurzame waardeketens voor bedrijven.

Ontwikkelingssteun met de privésector heeft ook belangrijke ontwikkelingen doorgemaakt, lang voordat de evaluatie werd afgerond. Zo was er de ondertekening door meer dan 100 bedrijven en organisaties van het Charter voor de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen, de organisatie van sectorale rondetafelgesprekken met bedrijven en traditionele samenwerkingsactoren, de lancering van twee innovatieve projecten waarbij privébedrijven worden geassocieerd, enz. In de zomer van 2018 zal ook een "Business Partnership Facility" worden gelanceerd dat door een financieel hefboomeffect nieuwe partnerschappen zal creëren tussen samenwerkingsorganisaties en privébedrijven.

In de evaluatie wordt ook de nadruk gelegd op de noodzaak van het vastleggen van strategieën voor steun aan de private sector in de zogenaamde "exit"-landen, en in de midden- en zeer lage inkomenslanden. De Belgische samenwerking koos voor landstrategieën (de 14 partnerlanden van de gouvernementele samenwerking). De private sector zal meer dan in het verleden worden betrokken, met name via Enabel en natuurlijk BIO. Een strategie per groep van landen brengt het risico met zich mee te theoretisch te zijn en zich

te veraf te bevinden van de realiteit van lokale actoren.

De evaluatoren wezen er ook op dat actoren zoals sommige CMO's en het Trade for Development Centre (TDC) voornamelijk of alleen op het gebied van de sociale economie werkten, terwijl BIO KMO's financiert. En in de gouvernementele samenwerking waren heel weinig interventies gericht op de private sector. Dat maakte toenaderingen niet gemakkelijk. Om goed te passen in de politieke prioriteit van inclusieve en duurzame groei, zal vanaf nu de steun voor de ontwikkeling van de private sector een belangrijk onderdeel vormen van alle nieuwe landenprogramma's die door Enabel worden uitgevoerd. Daarom zullen er meer synergiën worden gezocht en mogelijk gemaakt, niet alleen met BIO, maar ook met CMO's, kenniscentra, Finexpo en de bedrijven zelf. Deze koersverandering zal vanaf 2019 zichtbaar zijn.

Er is ook reeds rekening gehouden met andere aanbevelingen van de evaluatie: BIO heeft bijvoorbeeld haar kapitaal opengesteld voor financiering door de privésector en zal vanaf 2019 investeringen kunnen doen met een lager verwacht rendement maar een grotere impact hebben op de ontwikkeling van de interventies en synergiën met andere actoren. Er is in april 2018 eveneens een dienst opgericht bij de DGD die specifiek gericht is op de steun aan de ontwikkeling van de privésector. Hetzelfde gebeurde bij Enabel begin 2018.

Tot slot wijzen de evaluatoren op de noodzaak van een versterking van de expertise van de administratie, met betrekking tot de ondersteuning van de private sector en de ondersteuning van ontwikkeling met de privésector. De samenwerking stemt in met deze aanbeveling. De behoeften en werkwijzen van de private sector zijn inderdaad vaak slecht gekend bij de actoren van de Belgische samenwerking, en omgekeerd. In 2017 en 2018 werden reeds enkele ronde tafel- en ontmoetingsinitiatieven georganiseerd, maar de Belgische samenwerking zal een meer

systematisch opleidings-/informatieplan moeten ontwikkelen en moeten proberen tijdelijke personeelsoverdrachten of zelfs specifieke wervingen te overwegen.

Al met al, en de kloof in herinnering brengend tussen het einde van de evaluatie (mei 2017) en de nieuwe praktijken die al een jaar later bij de publicatie van de evaluatie waren ontwikkeld, onthoudt de samenwerking vooral de behoefte om over meer precieze en uitgebreide

strategische referenties te beschikken en de doelstellingen en middelen van ontwikkelingssteun door en met de private sector in de programma's beter te integreren, net zoals in de algemene cultuur van de administratie.

LUIK 3 JOINT PROGRAMMING, EEN GEMEENSCHAP- PELIJK STANDPUNT VAN DE EU?

Inleiding

Gezamenlijke evaluaties

Het momentum rond gezamenlijke evaluaties lijkt af te nemen. Toch blijft DBE inzetten op dergelijke gezamenlijke evaluaties, waaronder de evaluatie van de Europese Commissie rond *joint programming* (JP).

Joint programming

JP maakt deel uit van de inspanningen van de Europese Commissie en van de lidstaten om ontwikkelingssamenwerking in de verschillende gezamenlijke partnerlanden doeltreffender te maken, in navolging van de Verklaring van Parijs (2005). Concreet gaat het om een proces van gezamenlijke analyse en programmering, door middel van een lokaal afgestemde taakverdeling en harmonisering onder de verschillende Europese actoren actief in een bepaald partnerland.

Engagementen

Het Europese engagement rond JP is ruim een decennium oud en werd in 2016 nog herbevestigd. De Raadsconclusie van 12 mei 2016 stelt tot doel JP te consolideren en uit te breiden. Daarbij wordt onder meer vooropgesteld dat programma-documenten van de EU en lidstaten voor tussenkomst in partnerlanden vervangen worden door gezamenlijke EU JP-documenten. Ook België

onderschrijft nog steeds het JP-proces, zoals ingeschreven in de wet betreffende de Belgische ontwikkelingssamenwerking (2013), en voert alle in dit verband aangegane verbintenissen uit.

Scope

Doelstelling

Gelet op de relatief korte voorgeschiedenis van JP, had deze evaluatie vooral als doel om het *proces* rond JP te evalueren, voor de periode 2011-2015. De resultaten dienen om deze reden met het nodige voorbehoud te worden geïnterpreteerd aangezien vooral landen werden geselecteerd waarin JP al behoorlijk goed gevorderd was. In die zin kan men de resultaten beter beschouwen als *good practices* dan als representatieve resultaten.

Belgische partnerlanden

De evaluatie is vanuit Belgisch perspectief relevant om twee redenen. Enerzijds is België een actieve speler in het JP-verhaal. Anderzijds had de evaluatie betrekking op zes van de veertien Belgische partnerlanden: Mali, Marokko, Mozambique, de Palestijnse Gebieden, Rwanda en Senegal.

Vaststellingen/conclusies

Outputs

Vooraf die outputs worden bereikt die tot stand komen onder relatief grote autonomie ten opzichte van de hoofdbesturen. Het gaat daarbij voornamelijk om de opmaak van een *roadmap* of *joint analysis*. *Joint responses* en budgettaire kaders daarentegen komen moeilijker tot stand doordat ze onderhevig zijn aan de beslissingscycli en -procedures van de betrokken hoofdbesturen.

Intermediate outcomes

JP leidt in de meest gevallen tot beter gecoördineerde hulp, maar minder vaak tot een beter gecoördineerde Europese stem. De afstemming van hulp op de nationale strategieën, programmerings- en budgettaire cycli blijft daarentegen de zwakke schakel in het JP-verhaal.

Hulpdoeltreffendheid

Verbeterde hulpdoeltreffendheid komt slechts gedeeltelijk tot stand. De voorspelbaarheid van hulp verhoogt. Bovendien wordt hulp beter in kaart gebracht, maar hooguit in de vorm van een *one-off event*. Voor meer doorgedreven datatransparantie moet beroep gedaan worden op initiatieven zoals IATI (*International Aid Transparency Initiative*), waar ook het huidige Belgische ontwikkelingsbeleid sterk op inzet. Hulpfragmentatie van de andere kant neemt in de meest gevallen niet af. Dat heeft te maken met een globale context van toenemend gedifferentieerde financieringsbronnen en met de verdere uitbreiding van de hulpgemeenschap met *emerging donors*.

Zichtbaarheid

JP heeft in een aantal gevallen geleid tot een verhoogde zichtbaarheid van de EU en zijn lidstaten. Een *win-winsituatie* met andere woorden, niet het minst voor kleinere lidstaten. De verhoogde zichtbaarheid wordt echter niet in alle omstandigheden benut als politieke hefboom, onder meer in landen waar lidstaten met gevestigde bilaterale belangen de voordelen van een verhoogde gezamenlijke zichtbaarheid in vraag stellen.

Eigenaarschap

Eigenaarschap van het partnerland wordt door JP nauwelijks versterkt. Slechts in een beperkt aantal door de evaluatie bezochte landen is er sprake van daadwerkelijk nationaal leiderschap over het JP-gebeuren. De evaluatie stelt in dit verband vast dat afstemming op de nationale prioriteiten weliswaar een cruciale voorwaarde is om nationaal eigenaarschap niet te ondermijnen, maar dat het op zich niet volstaat om nationaal eigenaarschap te doen toenemen.

Decentralisatie

De voorziene structuren om JP als een gedecentraliseerd proces op het terrein ten uitvoer te brengen zijn operationeel en voldoen aan de gestelde eisen. Toch stelt de evaluatie vast dat de rolverdeling nog verder scherp gesteld kan worden en dat decentralisatie nog onvoldoende consistent wordt toegepast over de verschillende lidstaten heen.

Coherentie

De evaluatie besluit dat de coherentie tussen EU en lidstaten is toegenomen als gevolg van JP. Opvallend daarbij is wel dat de bevroagden uit de hoofdbesturen merkbaar meer geloof hechten aan een toename van coherentie inzake ontwikkelingsdoelstellingen dan de bevroagden uit het veld.

Aanbevelingen

Strategisch handelen, en met heldere focus

De evaluatie beveelt aan om van bij aanvang van een JP-proces duidelijker te definiëren wat de EU en haar lidstaten willen bereiken – en belangrijker nog – wat ze *als groep* willen bereiken. Een heldere en scherpe focus, zowel globaal als op landenniveau, is noodzakelijk voor het welslagen van het proces. Het uitgangspunt daarbij is dat de focus ligt op datgene waarin de EU en de lidstaten eruit springen, op de grootste noden of op datgene waarin andere donoren niet investeren.

Flexibel en pragmatisch handelen

JP dient opgevat te worden in de vorm van een proces dat flexibel en aanpasbaar is, op basis van concrete evoluties in context en voortbouwend op bestaande bilaterale banden. Dit veronderstelt met name op het terrein een nauwe en pragmatische samenwerking tussen de EU en de lidstaten.

EDEO en de ambassadeurs van bij aanvang betrekken

De politieke, hulp-overstijgende dimensie van ontwikkeling in acht genomen, wordt ervoor gepleit om van bij aanvang de EDEO (Europese Dienst voor Extern Optreden) en de ambassadeurs actief in het JP-proces te betrekken en te steunen op de respectievelijke invloed ervan op

zowel centraal EU-niveau als op het niveau van de politieke dialoog in de partnerlanden.

De samenwerking bevorderen met de nationale actoren

Om JP doeltreffender te maken wordt onder meer aanbevolen om reeds tijdens de fase van gezamenlijke analyse de dialoog aan te gaan met relevante nationale actoren.

Management response

De op Europees niveau betrokken diensten gaan grotendeels akkoord met de gemaakte aanbevelingen. Ze beklemtonen het in de evaluatie aangestipte belang van een meer coherente en strategische benadering. Maar waar de evaluatie voorstelt om het doel van 'verhoogde Europese hulpdoeltreffendheid' te vervangen door een 'versterkte Europese bijdrage tot ontwikkeling', pleiten ze voor het behoud van de initiële ambities op het vlak van hulpdoeltreffendheid.

De aanbeveling om de focus inzake JP vooraf duidelijk scherp te stellen, wordt gekoppeld aan het belang van een gedifferentieerde benadering aangepast aan verschillende types van partnerlanden. Zo wordt onder meer voorzien om in fragiele contexten meer aandacht te schenken aan de coherentie tussen JP-activiteiten en andere, niet-programmeerbare activiteiten zoals noodhulp.

Er is een duidelijke intentie om op strategische momenten in het JP-proces het politieke niveau (EDEO en de ambassadeurs) duidelijker te engageren. De kennisuitwisseling in dit verband stroomt ook door naar de Belgische diplomatieke posten.

Om de samenwerking met nationale actoren te bevorderen wordt geopteerd voor een graduele benadering, waarbij nadrukkelijker de vraag gesteld wordt naar het optimale moment om deze actoren te betrekken en hun interesse in het JP-proces aan te wakkeren. Dat hoeft niet noodzakelijk van bij de prille aanvang van het proces te gebeuren. Daarnaast bestaat de ambitie om stapsgewijs, afhankelijk van de specifieke context, ook niet-gouvernementele actoren bij het proces te betrekken.

LUIK 4 WELKE OPVOLGING KRIJGEN ONZE EVALUATIES?

Het evalueren van het beleid en de strategieën van de Belgische ontwikkelingssamenwerking is van meer beperkt belang als de conclusies en de aanbevelingen van de evaluaties in de praktijk niet worden gevolgd. Zo doet de laatste OESO-peer review van de Belgische ontwikkelingssamenwerking de aanbeveling dat “de Dienst Bijzondere Evaluatie en DGD moeten worden uitgerust met een effectief mechanisme om te zorgen voor een passende opvolging en uitvoering van de evaluatiebevindingen en -aanbevelingen”⁹. Daarnaast is in de regelgeving vastgelegd dat ons jaarverslag de opvolging van de implementatie van de aanbevelingen van eerdere evaluaties voorstelt.

Vooraleer een opvolgingsmechanisme kan worden ingevoerd, moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan

De actoren worden stroomopwaarts geassocieerd

We zorgen voor een nauwere interactie met de betrokken stakeholders (beleidsceel, DGD, relevante organisaties, enz.) over de uitgevoerde evaluaties.

Er moet van in het begin samengewerkt worden om de relevante vragen te integreren en ervoor te zorgen dat de conclusies er op tijd zijn met het oog op de besluitvorming. De deelname van de actoren aan onze evaluaties is de afgelopen jaren zeer constructief geweest.

Timing blijft een uitdaging

Een planning afgestemd op de beslissingscyclus blijft een uitdaging. In de praktijk kost het uitvoeren van een evaluatie tijd vanwege de procedures voor openbare aanbesteding en de tijd die nodig is voor voldoende grondige analyses en het verzamelen van gegevens in het veld, in contexten waar het vaak moeilijk is de begunstigden op te sporen en te kunnen steunen op bruikbare gegevens. In sommige gevallen worden beslissingen genomen tijdens de uitvoering van de evaluatie (bijv. steun aan de lokale private sector, beleidsondersteuning door de institutionele actoren, enz.).

Verandering komt vaak vóór het einde van de evaluatie voor

Evaluaties vinden vaak parallel aan de besluitvorming plaats. Zo kan de deelname van besluitvormers en managers aan evaluaties vaak inspirerend zijn bij het voorbereiden van nieuwe oriëntaties. We organiseren het proces zo open mogelijk, zodat de verschillende betrokken actoren tijdens de oefening nuttige informatie kunnen vinden voor de besluitvorming en het beheer: geconsolideerde gegevens, expertise, feedback van het terrein, bevindingen, enz. Op het moment dat de management response wordt geschreven, is de context vaak geëvolueerd en zijn er soms nieuwe richtingen ingeslagen. In sommige gevallen zijn aanbevelingen al opgenomen.

9. Peer review van de OESO over de Ontwikkelingssamenwerking: België, 2015, OCDE; pag. 20, aanbeveling 6.2.

We moeten waken over de geloofwaardigheid van evaluaties

Om nuttig te zijn, moet de evaluatie geloofwaardig zijn. De conclusies vloeien voort uit de feitenanalyse en uit geleerde lessen. Ze moeten voortbouwen op betrouwbare gegevens door een grondige kruiscontrole van de verschillende bronnen (statistieken, literatuur, informatie verzameld bij begunstigden, enz.). DBE waakt erover dat dit werk vakkundig wordt uitgevoerd. Toegang tot geldige en betrouwbare informatie uit de eerste hand blijft echter vaak moeilijk. Geloofwaardigheid hangt ook af van de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de evaluatoren, de transparantie van het evaluatieproces en de geschiktheid van de methoden.

Het antwoord van DGD op de opvolging van aanbevelingen is een positief signaal

Het ontwikkelen van een systematische monitoring

DGD testte een eerste opvolging uit van de aanbevelingen van de evaluaties die zijn samengevat in het rapport van 2017, op basis van de managementreacties die geformuleerd werden toen de evaluaties werden afgerond. Het is belangrijk om de positieve rol te benadrukken van de dienst “Resultaten”, die coördinatie verzekerde van de reacties van het Strategisch Comité en die van de verschillende bij deze oefening betrokken directies. Het Strategisch Comité van DGD wil deze opvolging elke 6 maanden uitvoeren.

Gepaste evaluaties

Deze oefening maakte het mogelijk om een vrij positief beeld te schetsen, door de vaststelling dat DGD zich bepaalde evaluaties inderdaad toegeëigend heeft. Sommige van onze vaststellingen blijven echter een belangrijke uitdaging vormen. Uiteraard zijn er beperkingen aan deze oefening, omdat de opvolging gaat over de invoering van maatregelen die in overeenstemming zijn met de aanbevelingen, maar het niet noodzakelijk mogelijk maakt om te meten en te beoordelen of ze daadwerkelijk verbeteringen opleveren voor de begunstigde bevolking.

De opvolging van management responses door andere organisaties blijft een uitdaging

De “silowerking” van de Belgische samenwerking, met werkingslogica’s gesegmenteerd per type organisatie, weerspiegelt zich ook in weinig gecoördineerde management responses. Beleids-ondersteuning in ontwikkelingssamenwerking, bijvoorbeeld, gebeurt door verschillende actoren (universiteiten, wetenschappelijke instellingen, enz.), en we hebben niet minder dan zeven verschillende antwoorden ontvangen. Voor de volgende oefeningen zullen we dus een stap verder moeten gaan door een mechanisme in te voeren dat ook andere actoren dan DGD betreft. Dit werk kan worden vergemakkelijkt door de aanwezigheid van contactpunten die verantwoordelijk zijn voor monitoring en evaluatie in hun organisaties. Net zoals de aanwezigheid van de dienst “Resultaten” binnen DGD een nuttig contactpunt is voor de directies en de managers, zullen we ons in de toekomst ook kunnen wenden tot contactpunten in andere organisaties: zo heeft Enabel haar eigen interne evaluatiedienst ontwikkeld, de federaties hebben ook een verantwoordelijke voor M&E (monitoring en evaluatie), en meer en meer organisaties hebben deze functie eveneens ontwikkeld.

We stellen hieronder onze lezing voor van de opvolging van de management responses.

Impactevaluatie van NGO’s: welke effecten op de bevolking?

DE NADRIK LIGT WEL DEGELIJK OP DE RESULTATEN VOOR DE BEVOLKING, MAAR VERSNIJPERING MOET VERMEDEN WORDEN

Een belangrijke aanbeveling in het rapport van vorig jaar was om de aandacht te verschuiven naar resultaten voor de bevolking (in plaats van voornamelijk te focussen op de resultaten op het niveau van de partner) door incentives te creëren en door uitwisselingen tussen de actoren van ontwikkelingssamenwerking aan te moedigen.

De opvolging van de management response laat zien dat er vooruitgang werd geboekt.

De focus op de bevolking

In de eerste plaats richt de regelgeving (KB van 11 september 2016 betreffende de niet-gouvernementele samenwerking) zich op de effecten voor de bevolking (*outcomes*). Het is de bedoeling om de focus te verschuiven van een rapportering over de activiteiten naar een rapportering die meer gericht is op de effecten van interventies op de bevolking (eindbegunstigden). De reglementering legt in haar bepalingen ook de nadruk op evaluatie, waarbij de organisatie wordt verplicht om ten minste 1% van haar directe kosten voor evaluatie te gebruiken. Zo voert ze evaluaties uit om haar interventies op te volgen, ervan te leren en er verantwoording over af te leggen. De eindevaluatie beoordeelt de bereikte effecten op de begunstigden. De visie op en definities van effectenniveaus waarmee rekening moet worden gehouden, werden uitgediept, zowel in de regelgeving als in de dialoog tussen de administratie en de federaties.

Incentives om de impact te beoordelen

Verder is een budget van 1,2M€ vrijgemaakt voor het uitvoeren van impactevaluaties. Dit budget wordt beheerd door de federaties die de CMO's (ngo-federatie en Acodev) en institutionele actoren (Fiabel) vertegenwoordigen en heeft het mogelijk gemaakt om hiervoor te focussen op vijf interventies. Zoals aanbevolen in onze eerdere evaluaties, is de evaluatie uitgedacht van bij de start van de interventie, wat het gemakkelijker zou moeten maken om te kunnen steunen op betrouwbare informatie over begunstigden en op observaties tijdens de interventie. Er worden meer details gegeven in luik 5 hieronder (zie Impact van 5 interventies van niet-gouvernementele samenwerkingsactoren).

En om het leren te versterken

Ten slotte moeten de ingevoerde bepalingen bijdragen aan het versterken van het leren en de dialoog tussen de gesubsidieerde organisaties op basis van geleerde lessen (overlegplatformen via de Gemeenschappelijke Strategische Kaders, strategische dialoog, overlegcomité met

↓ TRIAS project: Steun aan de kip- en zonnebloemproductie, gesprekken met de bevolking.

de administratie, evenementen rond evaluaties georganiseerd door de federaties en onze dienst). Daarenboven zou om leren te stimuleren de organisatie niet gestraft mogen worden als de resultaten minder overtuigend zijn.

Dit zijn positieve maatregelen opdat de nadruk meer zou liggen op wat de interventies aan de bevolking te bieden hebben. Er zal echter over gewaakt moeten worden dat dit zich concreet vertaalt in de praktijk. De uitdaging zal zijn om te voorkomen dat monitoring- en evaluatiepraktijken worden gezien als bureaucratie en om ze te mobiliseren voor collectief leren. Onze dienst zal deze aandacht voor de effecten op de bevolking blijven observeren doorheen de uitgevoerde evaluaties. Daarnaast observeren we ook de gevoerde praktijken via onze opdracht tot certificering van de evaluatiecapaciteiten van gefinancierde organisaties.

Andere aandachtspunten verdienen te worden benadrukt.

Door exhaustief te willen zijn, bestaat het risico dat de inspanningen verwateren

Een eindevaluatie van alle finale objectieven, zoals op dit moment opgelegd door het KB, heeft de verdienste om exhaustief te zijn, maar brengt een risico van versnippering van middelen met zich mee. Het lijkt ons belangrijk dat er gefocust wordt op risicovollere of meer innovatieve samenwerkingsdoelstellingen en -praktijken, en om met andere woorden de middelen te concentreren daar waar vragen rijzen, waar er praktijken zijn die een leerpotentieel bieden, veeleer dan op praktijken waar het nut al van bewezen werd. Daarom bevelen we aan dat civiele maatschappijorganisaties en institutionele actoren vertrouwen op monitoringgegevens om te rapporteren over de resultaten van interventies en dat ze hun evaluaties benutten om dieper in te gaan op specifieke vragen (waar er een leerpotentieel is).

De effecten op de bevolking zijn ook afhankelijk van de keuze van een goede partner

Een ander aandachtspunt is de keuze van de lokale partners en hun capaciteiten. De impactevaluatie had inderdaad aangetoond dat de effecten voor de bevolking overtuigender en

duurzamer zijn wanneer de partners goed gevestigde lokale organisaties zijn, namelijk degenen die aanwezig zijn voor en na de interventie, die een zekere legitimiteit hebben als organisatie van het maatschappelijk middenveld of als een gedecentraliseerde autoriteit, en die tenslotte minder afhankelijk zijn van hulp. Evaluaties zullen attent moeten blijven voor dit aspect, vooral wanneer de relatie met een partner al lang bestaat.

De duurzaamheid van de gouvernementele samenwerking: wat blijft over, na afloop van de interventies?

DE DUURZAAMHEID VAN DE INTERVENTIES BLIJFT EEN REËLE UITDAGING!

Duurzaamheid is een sleutelbegrip voor ontwikkeling

Nadenken over de blijvende effecten die worden gegenereerd na afloop van de interventies is een belangrijke vraag voor ons, want ze raakt aan de intentie van ontwikkeling zelf. De belangrijkste aanbevelingen waren er dus op gericht de aandacht te trekken op duurzaamheid tijdens de opstart en in de beleidsdialoog, om deadlines en overgangsvoorwaarden te bepalen voor instellingen van het partnerland, om vanaf de formulering na te denken over de “exit”, en in te zetten op de sectorale beleidsdialoog.

De focus ligt op de resultaten

De opvolging van de management response toont aan dat de Enabel-hervorming de focus op resultaten wil versterken. Dit is een belangrijke stap, want vooraleer er sprake kan zijn van duurzame resultaten moeten er überhaupt resultaten zijn, met name effecten voor de doelgroepen. Resultaten op korte termijn garanderen echter niet noodzakelijk effecten op de middellange en lange termijn!

Duurzaamheid is ook aanwezig, maar moet worden geoperationaliseerd

Er is aanzienlijk minder aandacht voor duurzaamheid dan voor de focus op resultaten, maar het

© Enabel Bolivia

is een dimensie die expliciet wordt genoemd in het beheerscontract. Artikel 5 specificeert inderdaad dat duurzaamheid vanaf het begin in strategieën wordt meegenomen en continu wordt gemonitord. Het is echter nog niet duidelijk dit in de praktijk wordt omgezet. Er waren in het kader van het vorige beheerscontract van Enabel opvolgingsmatrices opgezet (bijv. Mali, Niger) maar deze zijn grotendeels maar weinig operationeel. In de nieuwe programmacycli en in het bijzonder in de landenstrategieën, zal de monitoring van de duurzaamheid moeten worden geoperationaliseerd.

Aandacht voor duurzaamheid in de beleidsdialoog ligt gevoeliger

Enerzijds lijkt het partnerland weinig aanwezig in de eerste fase van de voorbereiding van een programmeringscyclus met een partnerland, namelijk bij de redactie van de instructiebrief. Na de Enabel-hervorming zet de instructiebrief¹⁰ de beleidsverklaring van de minister om in de context van het partnerland. Anderzijds moet de politieke dialoog tijdens de uitvoering ook betrekking hebben op voorwaarden voor duurzaamheid (implementatie van hervormingen, zelf-financieringscapaciteiten, levensvatbaarheid van lokale instellingen, leiderschap, sociaal-culturele factoren, enz.). De evaluatie toonde aan dat het minder waarschijnlijk is dat deze voorwaarden aanwezig zijn in de minst ontwikkelde landen (MOL), waarop het Belgische beleid zijn officiële ontwikkelingshulp richt. Duurzaamheid is daarom een echte uitdaging!

De regelingen zijn flexibeler maar niet noodzakelijk duurzamer

De aanbeveling om termijnen en overgangsvoorwaarden vast te leggen voor een overdracht aan de instellingen van de partnerlanden wordt gedeeltelijk in aanmerking genomen met in de tijd beperkte portefeuilles en flexibiliteit voor mogelijke wijzigingen tijdens de uitvoering. Het beheerscontract voorziet in meer flexibiliteit (artikel 16) om een overeenkomst aan te passen, op te schorten of geheel of gedeeltelijk te beëindigen

en dit om politieke of veiligheidsredenen in het partnerland, om redenen van ontoereikende toe-eigening of slecht bestuur, slechte voortgang of onvoldoende ontwikkelingsresultaten. Deze bepalingen zullen misschien toelaten om de implementatie van interventies die weinig ontwikkelingspotentieel hebben te beperken, maar ze zijn nog steeds weinig doordacht vanuit het oogpunt van de transitie van de hulprelatie. Ze bieden weinig voorspelbaarheid voor de partner, wat ook het zicht op duurzame effecten aanzienlijk kan verminderen.

De exit-strategieën moeten nog worden versterkt

Ten slotte kunnen exit-strategieën per sector of land ook versterkt worden op het vlak van duurzaamheid. Op sectorniveau worden deadlines vastgesteld op portefeuilleniveau, maar de voorwaarden voor de overdracht moeten nog worden geïntegreerd. Voor de “exit”-landen wordt er nagedacht over de voortzetting van samenwerking zonder het gouvernementele (uitgevoerd door Enabel), dus met de aanwezige expertise van andere actoren (academici, CMO's, BIO, enz.). Hoewel het doel is om de synergiën en complementariteit te versterken, belemmert de silo-werking van de Belgische samenwerking nog steeds de ontwikkeling van een duidelijke visie en een soepele overgang van ontwikkelingssamenwerking naar

10. Het ontwerp voor de instructiebrief wordt opgesteld door de post, na overleg met Enabel, op basis van de beleidsverklaring en een globale aanpak, rekening houdend met de prioriteiten van het partnerland. Het hoofd van de post zendt het ontwerp en het advies van Enabel hierover naar DGD, die het ter validatie voorlegt aan het Directiecomité van de FOD met een advies over de inhoud ervan. Na validatie wordt het ontwerp voor een beslissing naar de minister gestuurd.

andere soorten relaties in middeninkomenslanden voor wie bepaalde kwesties belangrijk blijven, zoals het klimaat of economische betrekkingen.

Universiteiten, wetenschappelijke instellingen, denktank. In hoeverre ondersteunen zij het beleid?

BEHOUD DE DIVERSITEIT, MAAR ZORG TEGELIJK VOOR EEN BETERE OMKADERING

Beleidsondersteunend onderzoek, relevant en doeltreffend

Deze evaluatie, beëindigd begin 2017, richtte zich op de relevantie en doeltreffendheid van acht verschillende instrumenten voor beleidsondersteunend onderzoek. Op basis van de conclusies en aanbevelingen van de evaluatie, werden individuele management responses opgemaakt door zowel DGD als door de verschillende geëvalueerde actoren. Zoals hoger aangegeven, wordt nagedacht over pistes om niet enkel de management responses door DGD maar tevens de management responses door andere actoren op te volgen.

Een beter omkaderde beleidsondersteuning, en beter gebruikte en verspreide resultaten

De belangrijkste aanbeveling van de evaluatie bestond erin om de bestaande diversiteit inzake instrumenten voor beleidsondersteuning te behouden, maar om niettemin werk te maken van een scherper omlijnd strategisch kader voor dergelijk type van ondersteuning. De management response van DGD ging goeddeels op deze aanbeveling in. De diversiteit in specifieke kennisvorming via de verschillende geëvalueerde instrumenten werd onderschreven, maar tegelijk werd de diversiteit ook aangehaald als argument om deze instrumenten niet onder één dak samen te brengen door middel van een geconsolideerde strategienota. Wel engageerde DGD zich tot een harmonisatie van de taakomschrijving en structuren voor de opvolging van beleidsondersteunend onderzoek, wat onder meer een ontschotte aanpak impliceert, gecoördineerd vanuit een centraal punt. Bovendien engageerde DGD zich, op basis

van aanvullende aanbevelingen, tot verbeterpunten op het vlak van interne toe-eigening, opname (uptake) en verspreiding van de resultaten van beleidsondersteunend onderzoek.

Een kader voor beleidsondersteuning in beweging

Uit de recente opvolgingsoefening door DGD blijkt dat meerdere voorgestelde acties uit de management response intussen in de praktijk werden gebracht. Een centraal aanspreekpunt werd aangesteld en de opvolging van de drie lopende Acropolisgroepen voor universitair beleidsondersteunend onderzoek verloopt volgens de aanbevelingen van de evaluatie. Zo is er onder meer scherpere aandacht voor opleidingen, niet enkel op het hoofdbestuur maar ook op het terrein, waarmee een positief gevolg wordt gegeven aan de in de evaluatie vastgestelde zwakte inzake kennisversterking. Tegelijk vormden meerdere van de verbeterpunten op het vlak van opname en verspreiding van onderzoeksresultaten het voorwerp van recent gevoerde onderhandelingen tussen de administratie en de universitaire koepelorganisaties (VLIR-UOS en ARES) met het oog op een herziening van het instrument van beleidsondersteuning via de universiteiten. Deze herziening zal ingaan vanaf begin 2019, voor een periode van drie jaar, en wordt door DGD beschouwd als een proeftuin voor gelijkaardige aanpassingen in de toekomstige beleidsondersteunende samenwerking met niet-universitaire actoren.

Nood aan een verdere opvolging van aanbevelingen

Dit alles houdt in dat DGD weliswaar een relevant deel van de voorziene engagementen uit zijn management response reeds in praktijk heeft omgezet, of daar op dit ogenblik werk van maakt, maar dat de wijzigingen voorlopig nog niet het geheel van de geëvalueerde instrumenten voor beleidsondersteuning beslaan. Een verdere opvolging van de aanbevelingen van de evaluatie, zowel op het niveau van de universitaire beleidsondersteuning – na herziening van het betreffende instrument – als op het niveau van beleidsondersteuning door andere actoren, is met andere woorden aangewezen.

LUIK 5 ONS PROGRAMMA EN ZIJN VOORUITGANG

DUURZAAM EN INCLUSIEF ONDERNEMERSCHAP IN BENIN

Motivering, doelstelling, scope

Motivering

De lopende landenevaluatie in Benin, aangevat in de tweede helft van 2017, werd door DBE opgezet als een pilootoefening waarbij een sterkere aansluiting met bestaande programmacycli wordt betracht. Meer specifiek bestaat de wens om landenevaluaties nauwer te laten aanknopen met de nieuwe beleidsoriëntaties

en de voorbereiding van nieuwe landenstrategieën in de partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking.

Doelstelling

De evaluatie heeft in de eerste plaats een formatieve doelstelling, waarbij lessen worden getrokken uit het verleden die op hun beurt ingezet kunnen worden bij het uittekenen in 2018 van de toekomstige samenwerking met Benin.

Onze evaluaties verlopen over het algemeen in twee fases: een fase van documentanalyse en van interviews in België en een terreinfase. De kaart hieronder maakt het mogelijk de landen waarin terreinzendingen plaatsvonden te identificeren.

Landen bezocht in het kader van onze evaluaties

- Steun aan de private sector
- Inclusief en duurzaam ondernemerschap
- Universitaire samenwerking
- Impactevaluatie van vijf interventies van de niet gouvernementele samenwerking

Scope

In overleg met de Belgische ontwikkelingsactoren actief in Benin werd ervoor gekozen om de evaluatie toe te spitsen op het thema 'inclusief en duurzaam ondernemerschap in Benin', met een specifieke focus op de landbouwsector, één van de twee concentratiesectoren sinds de laatste twee samenwerkingsprogramma's met Benin. Vanuit beleidsgericht perspectief werd gekeken naar de geïntegreerde benadering, een beleidsoriëntatie ingevoerd onder de huidige legislatuur en intussen verder ontwikkeld tot de zogeheten *comprehensive approach*. Meerdere in dit verband relevante ervaringen in Benin (een multi-actoren programma gefinancierd via het vroegere Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid, de strategische dialoog met de niet-gouvernementele actoren, etc.) kunnen gekapitaliseerd worden en vormen zo het uitgangspunt van deze formatieve landenevaluatie.

Huidige stand van de activiteiten**Verrichte activiteiten**

De evaluatoren hebben het merendeel van de voorziene activiteiten doorlopen. Een cartografie van Belgische actoren met relevante expertise inzake inclusief en duurzaam ondernemerschap in de landbouwsector in Benin werd opgemaakt. Verder werden tijdens twee terreinzendingen in Benin gegevens verzameld rond de toepassing van een geïntegreerde benadering '*avant la lettre*'. Deze gegevens werden samen met de cartografie geanalyseerd en verwerkt in een voorlopig eindverslag.

Volgende stappen

Het eindverslag wordt in het eerste semester van 2018 gefinaliseerd en de globale bevindingen, conclusies en aanbevelingen zullen worden voorgesteld tijdens een restitutieseminarie in Brussel. Tot slot zal aan de betrokken actoren een management response worden gevraagd.

IMPACT VAN DE UNIVERSITAIRE SAMENWERKING**Motivering, doelstelling, scope****Motivering**

Deze evaluatie, opgestart begin 2017, maakt deel uit van een experimentele evaluatiecyclus rond impactevaluaties door DBE, die eerder reeds de gouvernementele ontwikkelingssamenwerking en de samenwerking via niet-gouvernementele organisaties onder de loep nam. Deze cyclus heeft in het bijzonder als doel om antwoorden te bieden op de vraag hoe de effecten van een ontwikkelingsinterventie op een zo rigoureuze mogelijke manier kunnen worden gemeten. Dat voor deze derde impactevaluatie gekozen werd voor de Belgische universitaire ontwikkelingssamenwerking volgt uit het feit dat DBE tot op heden nog geen externe evaluatie heeft uitgevoerd van dit specifieke kanaal. Bovendien gaat het om een aanzienlijke vorm van ontwikkelingssamenwerking.

Op het vlak van financiering vertegenwoordigt de universitaire samenwerking meer dan een kwart van de middelen – jaarlijks gaat het om gemiddeld €60 miljoen – toegekend aan de actoren van de niet-gouvernementele samenwerking.

Doelstelling

Het hoofddoel van de evaluatie bestaat erin om na te gaan in welke mate en met welke methodologische aanpakken de Belgische universitaire ontwikkelingssamenwerking evalueerbaar is. Het tweede doel is om op basis van een staal van interventies de impact van de Belgische universitaire ontwikkelingssamenwerking te analyseren en interpreteren. De kernvragen zijn de volgende: welke impact heeft de universitaire samenwerking? en op welke manier en onder welke voorwaarden leidt de universitaire samenwerking tot deze impact?

↑ Interview met een begunstigde van universitaire samenwerkingsprogramma's in Vietnam.

Scope

De scope van de evaluatie is tweeledig. Enerzijds wordt er gekeken naar langetermijn- partnerschappen tussen universitaire instellingen in de periode 2000 tot 2014. Anderzijds vindt een evaluatie plaats van beurzen die door de twee koepelorganisaties VLIR-UOS (Vlaamse Interuniversitaire Raad) en ARES (*Académie de Recherche et d'Enseignement supérieur*) werden toegekend tussen 2008 en 2016.

Huidige stand van de activiteiten

Verrichte activiteiten

De evaluatie volgt het voorziene, langlopende traject en bevindt zich momenteel in zijn eindfase. Tijdens de aanvangsfase werd een grondig en participatief opgevat onderzoek gevoerd naar hoe de betrokken actoren impact precies verstaan en

concreet nastreven aan de hand van verschillende types van interventie. De evaluatoren onderzochten daarnaast ook de evalueerbaarheid (op impact) van een breed staal aan interventies. Op basis daarvan werden een beperkt aantal interventies geselecteerd die het voorwerp uitmaakten van meer diepgaand terreinonderzoek in Vietnam, Benin en Ethiopië. Tot slot werd ook een brede peiling uitgevoerd onder bursalen, waarbij wereldwijd meer dan 2000 reacties werden ingewonnen.

Volgende stappen

Het eindverslag wordt in het tweede trimester van 2018 gefinaliseerd en de globale bevindingen, conclusies en aanbevelingen zullen worden voorgesteld tijdens een restituteseminarie in Brussel. Na het beëindigen van de evaluatie zal aan de betrokken actoren een management response worden gevraagd.

ONTWIKKELINGSEDUCTIE

Context

Het concept van ontwikkelingseducatie brengt een breed scala aan activiteiten bij elkaar. Dit kan variëren van het produceren van films, tv-shows en schoolmateriaal tot het houden van een informatiestand of bredere voorlichtingsevenementen. De doelgroepen waarop de acties zijn gericht, zijn van alle leeftijden en alle dimensies. Het gaat van het grote publiek naar zeer gerichte groepen, onder andere via de schoolgaande bevolking. Acties van beleidsbeïnvloeding zijn ook specifiek gericht op sensibilisering van de parlementaire wereld.

Ontwikkelingseducatie moet zich voortdurend aanpassen aan veranderende theorieën en paradigma's van ontwikkeling en aan de constante evolutie van informatietechnologieën. Zo verstaan alle actoren vandaag de dag ontwikkelingseducatie als een onderdeel van het onderwijs voor wereldburgerschap, waarvan het algemene doel is bij te dragen tot een meer rechtvaardige en inclusieve wereld doordrongen van democratische waarden.

Doelstellingen

Het doel van de evaluatie is om een duidelijke visie te krijgen over de doeltreffendheid van acties van ontwikkelingseducatie bij de doelgroepen en om eventuele manieren voor te stellen om deze effectiviteit te verbeteren. De resultaten van de evaluatie, in het bijzonder de "goede praktijken", zullen worden gebruikt ter ondersteuning van de reflecties en oriëntaties voor toekomstige ontwikkelingseducatieprogramma's, waardoor beslissingen kunnen worden genomen op basis van concrete resultaten.

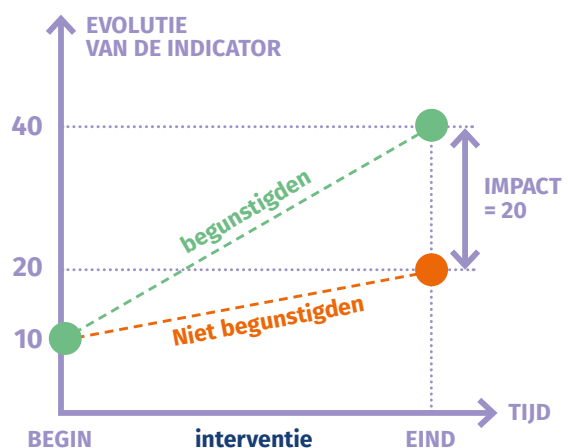
Huidige stand van de activiteiten

De evaluatie begon in oktober 2017 en vindt plaats in 2 fasen. Een eerste fase evalueert de audiovisuele producties en korte acties door een enquête bij een panel van 2000 mensen. Deze eerste fase eindigde in maart 2018 en de resultaten werden recent besproken. Een tweede fase evalueert de programma's van organisaties die actief zijn in ontwikkelingseducatie door middel van een grondige studie van vier gevallen, twee Nederlandstalige en twee Franstalige. De tweede fase eindigt in september 2018.

IMPACT VAN VIJF INTERVENTIES VAN NIET-GOUVERNEMENTELE ONTWIKKELINGSACTOREN

Samenwerking DGD – federaties – DBE

In navolging van één van de aanbevelingen van de impactevaluatie van vier NGO-interventies en de studie evalueerbaarheid die DBE liet uitvoeren in 2015-2016, stelde DGD binnen het gemeenschappelijke programma van de 3 federaties van de niet-gouvernementele samenwerking (ngo-federatie, Acodev en Fiabel) 1,2M€ ter beschikking voor de financiering van impactevaluaties van een beperkt aantal interventies. DBE zetelde oorspronkelijk enkel in het stuurcomité van deze oefening, maar paste daarnaast ook bij in de financiering toen het voorziene bedrag niet toereikend bleek.

Zeer rigoureuze methodes

Het is niet de eerste keer dat DBE impactevaluaties laat uitvoeren of financiert. Het is echter de eerste keer dat het initiatief gericht is op het gebruik van zeer rigoureuze methodes en het meten van indicatoren tijdens de uitvoering van de interventie. De evaluatoren gaan concreet de waarde van resultaatindicatoren meten aan het begin, in het midden en aan het einde van de interventie door beroep te doen op een groep begunstigen en een controlegroep van niet-begunstigen.

Complexe interventies, waarvan de resultaten moeilijk te meten zijn

Voor deze evaluatiemethode zijn een groot aantal terreinenquêtes nodig, wat aanzienlijke kosten met zich meebrengt. De vijf interventies die als casestudies worden geanalyseerd werden geselecteerd om het mogelijk te maken complexe activiteiten te evalueren die moeilijk te evalueren zouden zijn met goedkopere methodes.

Het gaat om:

- steun aan de empowerment van vrouwen in Marokko (APEFE);
- de “gender” aanpak in de steun aan de vakbonden in de textielfabrieken in Indonesië (IFSI);
- de strijd tegen de kwetsbaarheid en exclusie in Rwanda (ADA);
- het betrekken van jonge Belgen in de promotie van mensenrechten in de ontwikkelingslanden (Kiyo-Solidagro-G3W); en
- het pleidooi voor klimaatrechtvaardigheid (11.11.11./CNCD).

De vijf weerhouden interventies hebben of een groot leerpotentieel voor de sector, of het gaat om een type interventies dat reeds lange tijd gefinancierd wordt maar waarvan de resultatenmeting niet voor de hand liggend is (zoals bv. het geval is voor een interventie van beleidsbeïnvloeding). Het meten van de resultaten wordt voorzien in 2018, eind 2019 en 2021. De eerste resultaten worden niet voor 2020 verwacht.

INDICATIEVE LIJST VAN GEPLANDE EVALUATIES

2018

- Evaluatie van de integratie van het Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid in de FOD BZ
- Evaluatie van de strategienota “D4D”
- Evaluatie van de acties voor seksuele en reproductieve gezondheid en rechten
- Landenevaluatie (te bepalen)

2019

- Impactevaluatie (in samenwerking met Enabel en DGD)
- Evaluatie “synergiën en complementariteit” - indirecte actoren
- Evaluatie van het Gemeenschappelijk Strategisch Kader (GSK) “Waardig werk”
- Evaluatie van het beleid van core funding - multilaterale actoren
- Landenevaluatie (te bepalen)

Lined area for notes, consisting of multiple horizontal dotted lines.

BIBLIOGRAFIE

DBE, *Studie voor de ontwikkeling van een instrument voor de certificatie van de evaluatiesystemen van de actoren van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking*, Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Brussel, 2017

DBE, *Evaluation Capacity Building. Handleiding voor zelfevaluatie*, Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Brussel, 2017

DBE, *Evaluation Capacity Building. Handleiding van de Assessor*, Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, Brussel, 2017

DBE, *Evaluatie van ondersteuning aan de private sector*, Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, 2018, Brussel

Strategic Evaluation of EU Joint Programming Process of Development Cooperation (2011-2015), Europese Commissie, Brussel, 2017

KONINKRIJK BELGIË

Federale Overheidsdienst

**BUITENLANDSE ZAKEN,
BUITENLANDSE HANDEL EN
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING**

